

MUSIKEN I SVERIGE

Band I. Från forntid till stormaktstidens slut 1720

Litteratur & referenser
Personregister

Huvudredaktör: Leif Jonsson
© Bokförlaget T. Fischer & Co och
Kungl. Musikaliska akademien 1994
ISBN 91 7054 700 9
Kungl. Musikaliska akademien skriftserie nr 74:I
ISSN 0347-5158 (ISBN 91-85428-82-5)
Grafisk formgivare: Lars E. Pettersson
Fälths Tryckeri, Värnamo 1994

Digitaliserad med tillstånd av förlaget

LITTERATUR & REFERENSER

FÖRKORTNINGAR

Diss.	Akademisk doktorsavhandling (dissertation)
Lic.	Licentiatavhandling
KB	Kungliga biblioteket, Stockholm
KLNM	Kulturhistoriskt Lexikon för nordisk medeltid
KMA	Kungl. Musikaliska akademien, Stockholm
LUB	Lunds universitetsbibliotek
MAB	Musikaliska akademiens bibliotek, Stockholm
MMS	Monumenta Musicae Sveciae
RA	Riksarkivet, Stockholm
SMA	Svenskt musikhistoriskt arkiv, Stockholm
SSFS	Samlingar utgivna av Svenska Fornskrift-Sällskapet
STM	Svensk tidskrift för musikforskning
UUB	Uppsala universitetsbibliotek
f.	folio: folio- (blad-)nummer i en handskrift
r.	recto: motsvarar, i en handskrift, »högersidan»
v.	verso: motsvarar, i en handskrift, »vänstersidan»

ALLMÄN LITTERATUR

Här upptas den viktigare litteraturen för de olika kapitlen samt tillhörande referenser. För övrigt hänvisas till Åke Davidsson, *Bibliografi över svensk musiklitteratur 1800–1945* (1948, 2/1980), samt till de årligen kommande bibliografierna för de senare åren som utges av SMA.

En rad verk återkommer i boken, de mest centrala redovisas i de inledande avsnitten för respektive Forntid och medeltid (avd. 1) och Vasatid och stormaktstid (avd. 4). Om inget annat anges i följande avdelningar hänvisas läsaren hit för fullständiga titlar. (Förlagsort anges i regel endast för utländska arbeten.)

Uppslagsverken på musikens område är särskilt *Sohlmans lexikon* (2:a uppl.) och *The New Grove Dictionary of Music and Musicians*. Andra lexikon och samlingsverk som kommit till användning i betydande utsträckning är:

Olaus Magnus, *Historia om de nordiska folken* (utg. av John Granlund 1909–1951) är en rik källa, inte minst ikonografiskt, för både 1500-talet och medeltiden. Man bör dock veta att alla träsnitt är gjorda i utlandet. En motsvarande bildkälla för stormaktstiden är Erik Dahlberghs praktverk *Suecia antiqua et hodierna*.

Ett allsidigt uppslagsverk över medeltiden i Norden är *Kulturhistoriskt lexikon för nordisk medeltid I–XXII* (KLNM, 1956–1978). Härur har åtskilliga uppgifter för medeltidsavsnitten hämtats. Tematiskt disponerat är samlingsverket *Nordisk kultur* som utgavs på 1930-talet och nu måste betraktas föråldrat i flera avseenden.

För uppgifter om den historiska bakgrunden, se Sten Carlsson & Jerker Rosén, *Svensk historia I. Tiden före 1718* (Rosén 1962) samt *Den svenska historien. 1–3* (forntiden och me-

deltiden), 4. *Gustav Vasa. Riket formas och 5. Sverige blir en stormakt* (senaste upplaga 1993). För medeltiden rekommenderas även Thomas Lindkvist & Kurt Ågren, *Sveriges medeltid* (1985) och, beträffande Finland, Torsten Edgren & Lena Törnblom (red.), *Finlands historia 1* (1993). En klassisk framställning av Sveriges ekonomiska historia är Eli F. Heckscher, *Svenskt arbete och liv* (1960). I *Den dynamiska medeltiden* sammanfattar Michael Nordberg (1984) en delvis ny syn på epoken.

Den grundläggande skildringen av tidens idé- och lärdomshistoria är Sten Lindroth, *Svensk lärdomshistoria [1], Medeltiden. Reformations tiden* (1975) och [2], *Stormaktstiden* (1975).

Litteraturhistorien presenteras i Carl Ivar Ståhle, *Sveriges litteratur* (1968-) samt Lars Lönnroth och Sven Delblanc (red.), *Den svenska litteraturen* (1988-).

1. UPPTAKTER

En tidig musikhistorisk översikt är Tobias Norlinds *Bilder ur svenska musikens historia från äldsta tid till medeltidens slut* (1947). Kommentarer till Norlinds stundom fantasifulla approach ges i Sten Dahlstedt, *Fakta och förnuft. Svensk akademisk musikforskning 1909-1941* (diss., 1986).

Särskilt på kyrkomusikens område föreligger viktiga arbeten av pionjären Carl Allan Moberg i hans *Über die schwedischen Sequenzen I-II* (Diss., 1927) och *Die liturgischen Hymnen in Schweden I, Quellen und Texte* (Köpenhamn 1947), uppföljt av Moberg & Nilsson *Die liturgischen Hymnen in Schweden II:1-2, Die Singweisen* (1991), vidare *Kyrkomusikens historia* (1932) förutom ett stort antal artiklar (se hänvisningar i det följande till de enskilda kapitlen). Framhållas bör även den forskning kring svensk medeltida kyrkomusik som Mobergs lärjunge Ingmar Milveden presenterat bl.a. i sin avhandling *Zu den liturgischen »Hystorie» in Schweden* (1972; i denna sammanläggningsavhandling ingår flera av hans nedan nämnda artiklar).

I *Europas musikhistoria - 1730* (Uppsala 1983) och *Europas musikhistoria. Folkmusiken* (1989) behandlar Jan Ling även musik på

svenskt område. Musik i ett landskap - Västergötland - genom tiderna skildras i studier av flera författare i *Vi äro musikanter alltifrån Skaraborg* (1983).

Forntiden

En allmän introduktion till forntidsarkeologin ger Göran Burenhult (red.), *Länkar till vår forntid* (1988). Klingande hypoteser och skriftlig information om ljudredskap presenteras i Musica Sveciae-inspelningen MS 101 (1984) *Forntida klanger* med Cajsa Lunds omfattande konvoluttext. En forskningsmetodisk översikt härtill utgör Cajsa Lund, »Problem och metoder inom Nordens musikarkeologi» (*STM* 61:1/1979, s. 47-64). I föreliggande kapitel hänvisas också till föredrag i konferensrapporter utgivna av Cajsa Lund, *Second Conference of the ICTM Study Group on Music Archaeology*. Volume I: *General Studies* (1986). Volume II: *The Bronze Lurs* (1987; *Kungl. Musikaliska akademien skrifterserie*, nr. 53; här anförda såsom »Lund 1986» resp. »Lund 1987»). »Balkåkratrummans» användning diskuteras i Cajsa Lund, »Kultföremålet från Balkåkra - solsymbol, fältaltare, ljudredskap eller vad?» (*Ystadiana* 1993, s. 229-232).

För övrigt hänvisar forntidsavsnittet till Carl-Allan Moberg, »Från kämpevisa till locklåt. En översikt över det folkmusikaliska upp-teckningsarbetet i Sverige» (*STM* 1951, s. 5-52); Jónas Kristjánsson, »Skjaldedigtning» (*Viking og Hvídekrist*, 1993, s. 172-175); E. M. Hornbostel och C. Sachs, »Systematik der Musikinstrumente» (*Zeitschrift für Ethnologie* 1914); Greta Arwidsson & Gösta Berg, »The Mästermyr find» (*Viking Age Tool Chest from Gotland*, 1983); Ernst Emsheimer, »Schwedische Schellenmagie. Für Walter Wiora zum 70. Geburtstag» (*Studia instrumentorum musicae popularis*. V, Stockholm, 1977, s. 10-1; även i *KMA:s skrifterserie* no. 62, 1991); Emsheimer, »Koskällan - magiska föreställningar och bruk kring ett klangredskap» (*Sumlen* 1979, s. 11-24); Nils Lovén, *Folklivet i Skytts härad* (1847; citat från uppl. 1908); Carl-Axel Moberg m.fl., *Hällristningar i Sverige* (1956); samt Ulf Erik Hagberg, »Ett unikt depåfynd från Fröslunda vid Väneren» (*Länkar till vår forntid*, 1988, s. 113-115).

Översättningar är hämtade ur *Eddan* (övers.: Erik Brate). 1977, *Beowulfvædet* (1959; övers. Björn Collinder), Bo G. Erikson & Carl O. Löfman, *Sagan om Sverige* (1985) samt Tacitus, *Germania* (1968; övers. Bo Cavallin).

Bakgrund till medeltidens musik

Här och i det följande refereras till ovan nämnda *KLNM*, Rosén (1962), Heckscher (1960) samt Lindkvist & Ågren (1985) och Edgren & Törnblom (1993).

Ingrid De Geer, *Earl, Saint, Skald – and Music. The Orkney Earldom of the Twelfth Century. A Musicological Study* (diss., 1985) behandlar de kulturella kontakterna i Nordsjöområdet och österut. Vägar och kontaktnät behandlas i *Nordisk kultur 16: Handel och samfärd* (1933) och har mer i detalj utretts av Nils Friberg, t.ex. i dennes *Vägarna i Västernorrlands län I–II* (1951); här refereras även till Nat. Beckman, *Vägar och städer i medeltidens Västergötland*, 1923.

Kyrka och socken i medeltidens Sverige. Studier till det medeltida Sverige 5. (Riksantikvarieämbetet, red. Olle Ferm, 1991) behandlar olika aspekter av kyrkans etablerande i Sverige. Riksarkivets fragment behandlas i Jan Brunius, »Sockenkyrkornas liturgiska böcker» (*Kyrka och socken*, 1991, s. 457–472). Kyrkobyggande och »Kyrkoliv före sockenkyrkan» under troskiftet i medeltidens början behandlas av Carl F. Hallencreutz, i *Kyrka och socken* (1991). Det största verket om kyrkklockor är Mats Åmark, *Medeltida kyrkklockor* (1961). Till en utställning på Livrustkammaren utgavs en rikt illustrerad katalog, *Riddarlek och tornerspel* (1992).

Den grundläggande medeltidssvenska ord-boken är K. F. Söderwall, *Ordbok öfver det svenska medeltidsspråket* (1884–1918, suppl. 1925–1973). Medeltida musikterminologi och dess fallgropar diskuteras ingående i Eva Helenius-Öberg, »Danz ok leker ok fagher ord. Kring musikterminologi i fornsvensk tradition» (uppsats i nordiska språk, Stockholm 1989). Speciellt benämningar på lutan diskuteras i Kenneth Sparr, »Lutan i Sverige. Tiden intill 1520» (*Svenska Gitarr och Luta Sällskapet* 1983 nr 2, s. 26–37).

Musik traderad och bevarad

Om handskrifter, bibliotek och liturgi finns en lättläst introduktion som framställs i anslutning till en utställning: K. Abukhanfusa, J. Brunius, S. Benneth (red.), *Helgerånet. Från mässböcker till munkepärmor* (1993). Därur refereras i denna volym till Sven Helander, »Böcker och liturgi i medeltidens katolska kyrka» (s. 101–117; Helander 1993, se avd. 2), vidare Monica Hedlund, »Medeltida kyrko- och klosterbibliotek i Sverige» (s. 25–36; Hedlund 1993) och Kerstin Anckers: »Skrivandet som arbete och konst» (s. 56–69; Anckers 1993). Lars Svensson, *Nordisk paleografi* (1979) är ett grundläggande hjälpmedel för den som vill börja studera bokskrifter.

En översikt över handskriftkällor med noter ges i Ann-Marie Nilsson & Monica Hedlund, »Some music manuscripts from medieval Sweden» (*Proceedings of the First British-Swedish Conference on Musicology. Medieval Studies 11–15 May 1988*, 1992). Handskrifter från Vadstena finns nu i en komplett katalog: Margareta Andersson-Schmitt, Håkan Hallberg & Monica Hedlund, *Mittelalterliche Handschriften der Universitätsbibliothek Uppsala. Katalog über die C-Sammlung 1–6* (1988–93). Ingående uppgifter om biblioteksverksamhet under medeltiden kan även sökas i *Nordisk Tidskrift för Bok- och biblioteksforskning*.

Det äldsta påträffade kohornsinstrumentet behandlas i Andreas Oldeberg, »Vallhorn, herdepipor och lurar» (*Värmland Förre och Nu* 1950).

Om notskrifter

Viktigaste översikt är hitintills Bruno Stäblein, *Schriftbild der einstimmigen Musik. Musikgeschichte in Bildern III/4* (Leipzig 1984) och för neumskrifterna Solange Corbin, »Neumatic notations» i *New Grove* samt »Die Neumen» (*Palaeographie der Musik I/3* (Köln 1977)). Ett äldre verk är Wagner II (se nedan).

Likvescenstecknens problematik behandlas i Heinrich Freistedt, *Die liqueszierenden Neumen des gregorianischen Chorals. Ein Beitrag zur*

Notationskunde (Freiburg 1929) samt senast av Andreas Haug, »Zur Interpretation der Liqueszenzneumen» (*Archiv für Musikwissenschaft*, Stuttgart, 1993:1, 85–100). Neumsemiologin – studiet av neumerna och deras tidsvärden – lanserades av Eugène Cardine, vars *Semiologia gregoriana* (Rom 1968) finns i översättning (av Robert Fowles) till engelska (*Gregorian semiology*, Solesmes 1982).

Gehörstradering behandlas i artiklar av Leo Treitler, av vilka kan nämnas den epokgörande »Homer and Gregory. The transmission of epic poetry and plainchant» (*The Musical Quarterly* [New York] 1974/LX:3, s. 333–373), samt »Reading and singing: on the genesis of occidental music-writing» (*Early Music 4. Studies in Medieval and Early Modern Music*, ed. Ian Fenlon, Cambridge 1984). Ruth Finnegan, *Oral poetry – Its Nature, Significance, and Social Context* (Cambridge 1977) ger en bred skildring av gehörstradering i ett urval kulturer.

Skolornas undervisning behandlas i Joseph Smits van Waesberghe, »Musikerziehung» (*Musikgeschichte in Bildern* III/3, Leipzig 1986); Isidor av Seviljas *Sententiae* finns utgivna i Martin Gerberts utgåva av musikteoretiska texter, *Scriptores ecclesiastici de musica sacra potissimum* I (1784; R/Hildesheim 1963); vidare hänvisas till Ina Lohr, *Solmisation und Kirchentönenarten* (2:a uppl. Basel 1948).

2. MEDELTIDENS KYRKOSÅNG

Gregoriansk koral – cantus planus

De stora arbetena om katolsk kyrkosång i Europa är följande tre i kronologisk följd: Peter Wagner, *Einführung in die gregorianischen Melodien. Ein Handbuch der Choralwissenschaft*, i 3 band (*I. Ursprung und Entwicklung der liturgischen Gesangsformen*, Leipzig 1911; *II. Neumenkunde. Paläographie des liturgischen Gesanges*, 1912; *III. Gregorianische Formenlehre*, 1921); W. Apel, *Gregorian chant* (Bloomington 1958), som i sin beskrivning utgår från de s.k. Vatikanutgåvorna (ca 1900–), samt slutligen David Hiley, *Western plainchant* (Oxford 1993) med omfattande litteraturförteckning.

Hiley 1993 refererar, till skillnad från Apel

1958, till handkriftskällor. Hiley har även presenterat forskningsläget under senare tid i en överskådlig artikel »Recent research on the origins of Western plainchant» (*Early music* [Oxford] 1988 nr 2).

Mycket återstår av forskning och utgivningsarbete innan det finns en heltäckande bild av medeltidens kyrkomusik enligt Toivo Haapanen, »Kyrkomusiken i Finland under medeltiden» (*Nordisk Kultur* XXV, 1934, s. 41–49). Man är benägen att instämna, men något har dock skett sedan 1930-talet. Carl-Allan Moberg är en pionjären: i *Kyrkomusikens historia* (1932) finns ett avsnitt om »Kyrkomusiken i Norden under den gregorianska epoken och den första reformationstiden» (s. 389–402). En koncis översikt ges i konvoluttext av Ingmar Milveden till *Musica Sveciae MS 102* (1983), »Gloria sanctorum».

I texten har också hänvisats till det äldre standardverket François-Auguste Gevaert, *La mélodie antique dans le chant de l'église latine* (Gand 1895), som analyserar och grupperar äldre antifonmelodier, och till Ann-Marie Nilsson, *On liturgical hymn melodies in Sweden during the Middle Ages* (diss., 1991), som innehåller fyra artiklar och kommentarer till Moberg & Nilsson (1991). Sången som kungahyllning behandlas i E. H. Kantorowicz & M. Bukofzer, *Laudes regiae* (Berkeley 1946).

Många förvånas över att man i kyrkan sjöng i stället för att tala. Anders Ekenberg behandlar denna fråga på grundval av uttalanden från karolingertidens skribenter i »Cur cantatur? Die Funktionen des liturgischen Gesanges nach den Autoren der Karolingerzeit» (Diss., 1987). Mässans ordinarie melodier på svensk botten var föremål för Sigurd Kroon, *Ordinarium missae. Studier kring melodierna till Kyrie, Gloria, Sanctus och Agnus Dei t.o.m. 1697 års koralpsalmbok* (1953). Arbetet bakom en rekonstruktion av en medeltida mässa utgör bakgrunden till Sven Helander, Sven-Erik Pernler, Anders Pilz & Bengt Stolt, *Mässa i medeltida socken* (1993). Här finns bl.a. ett avsnitt (Helander 1993) om mässans struktur.

Troper på europeiskt område har undersökts i ett större projekt *Corpus troporum* vid

Stockholms universitet, institutionen för klassiska språk. Inom Sverige var genren mindre allmän, men förekom bl.a. inom birgittinorden. Melodierna till dess troper finns samlade i Viveca Servatius, *Benedicamustroperna i Cantus sororum* (uppsats i musikvetenskap, Stockholm 1977). Till de grundläggande melodiutgåvorna hör Carl-Allan Moberg 1927 (avhandlingen om sekvensens melodier; se avd. 1) och 1947 (*Die liturgischen Hymnen in Schweden*), samt Moberg & Nilsson 1991 (se avd. 1). I det senare arbetet återfinns flera av de hymnelodier som citeras i kap. 2.

Liturgins historia i olika stift behandlas i Gustaf Lindberg, *Die schwedischen Missalien des Mittelalters. Ein Beitrag zur vergleichenden Liturgik. I. Kalendarium, proprium de tempore, proprium de sanctis, commune sanctorum* (diss., 1923). Rent liturgihistoriska framställningar är viktiga även för musikkforskaren. Här skall nämnas framför allt Sven Helander, *Liber ordinarius Lincopensis och dess liturgiska förebilder* (1957), vidare Hilding Johansson, *Den medeltida liturgi i Skara stift. Studier i mässa och helgonkult* (1956).

Till de viktigaste tryckta källutgåvorna hör *Graduale Arosiense impressum*. Utg. av Toni Schmid. *Laurentius Petri Sällskapets urkundsserie VII:1-7* (1959-1965) och *Liber ecclesiae Valentunensis*. Utg. av Toni Schmid (1945). Båda dessa är faksimilutgåvor. En viktig textutgåva är Knut Peters *Breviarium lincopense* i Laurentius Petri Sällskapets urkundsreihe, nr V:1-4 (1950).

Synodalstatuter finns utgivna av J. Gummerus, *Synodalstatuter och andra kyrkorättsliga aktstycken från den svenska medeltidskyrkan* (1902) och av H. Reuter Dahl, *Statuta synodalia veteris ecclesiae sveogothicae* (1841).

Carl-Allan Moberg, »Tropering, en medeltida kompositionsteknik. Några reflexioner och ett exempel» (*STM* 1927, s. 5-18) diskuterar den medeltida benägenheten för utsmyckning av en given melodi - om man så vill ett tidigt exempel på mentalitetshistorisk framställning. Moberg inventerar de då kända beläggen för flerstämmigt musicerande under svensk medeltid i »Om flerstämmig musik i Sverige under

medeltiden. I. Några kritiska synpunkter. II. Svenska traktater om mensuralmusik» (*STM* 1928, s. 5-92). Senare kompletteringar i Ingmar Milveden, »Die schriftliche Fixierung eines Quintenorganums in einem Antiphonar-Fragment der Diözese Åbo» (*STM* 1962; se även *RISM Handschriften mit mehrstimmiger Musik des 14., 15., und 16. Jahrhunderts*, samt artikeln »Organum» i *KLNM*). Milvedens »Tradition och förnyelse i Uppsalastiftets musikliv» (*Uppsala ärkestift i ord och bild*, 1954, s. 445-472) ger inblickar i ärkestiftets kyrkomusik genom tiderna och omständigheter därikring.

Flera artiklar i *Kyrka och socken i medeltidens Sverige. Studier till det medeltida Sverige 5*. (Riksantikvarieämbetet, red. Olle Ferm, 1991) behandlar kyrkans etablerande i Sverige. Om bibliotek finns allmänt att läsa i *Helgerånet. Från mässböcker till munkepärlor* (1993) (se avd. 1). *Proceedings of the First British-Swedish Conference on Musicology. Medieval Studies 11-15 May 1988* (1992) har blandat innehåll. I båda de sistnämnda publikationerna skildras i korthet musikhistoriska källskrifter. För en mer ingående beskrivning av handskrifter från Vadstena, se Margarete Andersson-Schmitt, Håkan Hallberg & Monica Hedlund, *Mittelalterliche Handschriften der Universitätsbibliothek Uppsala. Katalog über die C-Sammlung 1-6* (1988-93).

Ny helgonkult - nya sånger

Ännu finns endast en liten del av hystoriemusiken till svenska helgon utgiven, och då styckevis (se även Servatius 1990, se nedan). Sångernas texter återfinns i samlingsverket *Analecta hymnica* 1-55 (utg. Guido Maria Dreves & Clemens Blume, Leipzig 1886-1992, repr. 1961-78). Texten i föreliggande kapitel baseras till stor del på källmaterial (se nedan). Allmän översikt ges i Moberg 1947 (se ovan), s. 293-305. Ingmar Milvedens artiklar »koral, Gregoriansk» och »Rimofficium» i *KLNM* ger koncisa sammanfattningar av ett digert material.

Om de enskilda helgonen och legenderna kring dem kan man läsa i en populärframställning: Tryggve Lundéns *Sveriges missionärer, helgon och kyrkogrundare* (1983) samt i dennes ar-

tiklar i tidskriften *Credo*, vilka också ger officie-texter med översättning.

En översikt över svenska helgonofficier och forskning kring dessa är Alf Önnersfors, »Zur Offiziendichtung im schwedischen Mittelalter. Mit einer Edition des Birger Gregersson zugeschriebenen 'Offizium s. Botvidi'» (*Mittelalters Jahrbuch* 3, Köln 1966, utg. K. Langosch). Här ges, som titeln anger, också texten till den yngre av Botvidhystoriorna. I Moberg (1947) finns också en översikt över materialet och dess tillkomsthistoria med speciell inriktning på hymnerna.

Vetenskapliga undersökningar kring enskilda kultobjekt föreligger i Sven Helander, *Ans-garskulten i Norden*, 1989 och Toni Schmid, *Den helige Sigfrid* [I], 1931. Om texterna och uppkomsten av Birger Gregerssons Birgittaof-ficium kan man läsa i C. G. Undhagen, »Birgerus Gregorii officium Sancte Birgittæ», *Sam-lingar utgivna av Svenska Fornskriftsällskapet*, Serie 2:6, 1960.

Vidare refereras till Aarno Maliniemi, *Der Heiligenkalender Finlands. Seine Zusammensetzung und Entwicklung* (Helsingfors 1925) och Anders Fröjmark, *Mirakler och helgonkult. Lin-köpings biskopsdöme under senmedeltiden* (1992).

Avvikelser från modusordningen i de medel-tida hystoriorna diskuteras i Andrew Hughes, »Modal order and disorder in the rhymed office» (*Musica disciplina* [Neuhausen-Stuttgart] 37/1983, s. 29—51). Senmedeltida hystoriors modusordning uppmärksammas i Ann-Marie Nilsson, »Some remarks concerning melodic influences in Swedish saints' offices» (*International Musicological Society, Study Group Cantus planus: Papers read at the sixth meeting, Eger, Hungary 6—11. September 1993*; under utg. 1994).

S:t Eriks hystoria finns nu inspelad och ut-kommer under 1994 (på *Musica Sveciae*). Hymnmelodin i S:t Eriks hystoria behandlas i Nilsson (1991), s. 121—135: »A Hymn in Hystorie of Swedish Saints».

Enstaka melodier till sänger som ingår i hys-toriorna är återgivna, t.ex. i Moberg (1947). Se även Ingmar Milveden: »Fragment av en hittills okänd Historia de BMV in Visitatione»

(*Svenskt Gudstjänstliv* 1963, s. 23—31).

Grundläggande om *Eriksofficiet* är Toivo Haapanens artikel »Olika skikt i S:t Eriks met-riska officium» (*Nordisk Tidskrift för Bok- och Biblioteksforskning* 1927, s. 53—83). Textutgåva och översättning ges i Tryggve Lundén, »Eriks-officiet, Eriksmässan och Eriksmiraklerna» (*Credo* 1945—46, s. 26 f.). Allmänna uppsatser kring Eriksskulten finns i *Erik den helige. Histo-ria — kult — relikier. Studier utgivna under red. av Bengt Thordeman* (1954).

Om det dominikanska inflytandet, se Carl-Allan Moberg, »Dominikanska musiktradition-er i medeltidens Sverige» (*Sigtuna Mariakyr-ka 1247—1947*, 1947; = Moberg 1947b) samt där anförd litteratur. Den mest bekanta källan till *Correctorium Humberti* är »Le Gros livre» (Stora boken) i Rom (Santa Sabina XIV lit. 2).

Frågor kring upphovsmannaskap behandlas i Moberg, »Biskop Brynolf av Skara, vår förste kyrkokomponist» (*Kyrkohistorisk årskrift* 1930, s. 175—197), samt Milveden, »Neue Funde zur Brynolphus-Kritik» (*STM* 1972).

Vetenskapliga undersökningar kring enskil-da kultobjekt föreligger i Sven Helander, *Ans-garskulten i Norden* (1989), Toni Schmid, *Den helige Sigfrid* [I] (1931), Ingmar Milveden 1963, Aarno Maliniemi 1925 och Anders Fröjmark 1992. Ett par utgåvor med medeltida hystorior utom Sverige är Zoltán Falvy, *Drei Reimoffizien aus Ungarn und ihre Musik. Musicologica Hungarica* 2 (Budapest 1968) och Henri Villetard, *Office de Saint Savinien et de Saint Potentien, premiers évêques de Sens* (Paris 1956). Ett inflytel-serikt melodimaterial presenteras i Andrew Hughes, »Chants in the rhymed Office of St Thomas of Canterbury» (*Early Music* 1988, s. 185—201). Fler exempel finns i litteraturförteck-ning till Hiley (1993).

Olika typer av melodilän i den profana mel-deltidsmusiken redovisas i Friedrich Gennrich, *Die Kontrafaktur im Liedschaffen des Mittelalters* (Frankfurt 1965). Ilkka Taitto, *Antifoni ja varia-tio* (Lic., 1988) är en stilstudie i antifonerna till S:t Henrik (finns endast i stencil på finska).

»Förklaring av några fackuttryck» s. 122—123 bygger i stort på motsvarande i *Helgerånet* (1993).

Laurentius Petri *De punctis* är utgiven och översatt av N. Franzén (1930).

I Vadstena kloster

Mycket har skrivits om den heliga Birgittas klosterstiftelse. Här anförs endast det som har med kultens sånginslag att göra samt ett relativt nytillkommet tillskott i floran av konferensrapporter, *Birgitta – hendes værk og hendes klostre i Norden*, red. Tore Nyberg (Odense 1991). Birgittas föreskrifter för sången i hennes kloster har behandlats av Carl-Allan Moberg, »Den Heliga Birgitta och musiken» (*Svenskt Gudstjänstliv* 60/1965, s. 3–13) och därefter av Ingmar Milveden, »Per omnia humilis. Reflexioner kring en birgittinsk sångspegel» (*Svenskt gudstjänstliv* 1972/73).

Tryggve Lundén har i *Den heliga Birgitta och den helige Petrus av Skänninge. Officium parvum beate Marie virginis* (1976) utgivit hela texten till Cantus sororum med nyöversättning och kommentar. En tidigare utgåva – med en 1500-talsöversättning till svenska – är Robert Geetes *Jungfru Marie örtagård. Vadstenanunnornas veckoritual i svensk översättning från år 1510* (1895).

Viveca Servatius, *Cantus sororum. Musik- und liturgiegeschichtliche Studien zu den Antiphonen des birgittinischen Eigenrepertoires* (diss., 1990) är en edition av antifonerna med utförlig kommentar. Melodivalet till hymnerna granskas i Nilsson (1991, s. 91–120) och melodierna finns publicerade i Moberg & Nilsson 1991. Tidigare har Gunnar Bucht behandlat antifonerna och responsorierna i en icke tryckt licentiatavhandling.

Påskspelens förekomst i svenska källor redovisades av Toni Schmid i »Das Osterspiel in Schweden» (*Kyrkohistorisk Årsskrift* 1952, s. 1–14). Audrey Ekdahl-Davidson har i *Holy week and Easter ceremonies and dramas from medieval Sweden* (Kalmazoo 1990) för praktiskt bruk transkriberat påskspelens melodier på grundval av dessa källor – dock med vissa supplement ur Vatikanutgåvor, vilka kan bygga på icke-svenska källor.

Breviarium lincopense finns i nytryck (utg. Peters 1950, se ovan). Nyutgåvan innehåller för-

utom hela årsritualen för Linköpings stift enligt det tryckta breviarieriet från 1493 även register som är värdefulla för forskningsändamål, dels över sångerna, dels över psalmernas fördelning över veckan m.m..

Curt Wallin behandlar »Vadstenanunnornas sociala proveniens» i konferensrapporten *Birgitta – hendes værk og hendes klostre i Norden* (Odense 1991). Nils Ragvaldssons berättelse om Translatio Katerinae finns i *Scriptores rerum sveciarum* III, s. 268–275. Vadstena klostrets diarium med förteckningar över händelser i klostret och därutanför fördes på latin. Claes Gejrot har givit ut diariet *Diarium vadstenense. The Memorial Book of Vadstena Abbey. A Critical Edition with an Introduction* (1988).

3. SÅNG OCH SPEL I STAD OCH PÅ LANDSBYGD

Bland lekare och spelmän

Detta relativt svårtillgängliga område har tidigare översiktligt beskrivits av Tobias Norlind, som på grundval av ett rikt urval källor sammanställt *Bilder ur svenska musikens historia från äldsta tid till medeltidens slut* (Stockholm 1947).

En inventering av källor till medeltida profan musik i Sverige föreligger i Kjellberg & Ling (1990) »Musica Instrumentalis Sueciae. Den världsliga musiken i medeltidens Sverige – källor och problem» (*Inte bara visor. Studier kring folklig diktning och musik tillägnade Bengt R. Jonsson den 19 mars 1990*. Svenskt visarkiv 1990). Instrumenttermer diskuteras i Stig Wallin, »Musikinstrumenttermer i äldre svenska lexikon» (*STM* 1948, s. 5–40) och *STM* 1949, s. 5–82.

För ett belägg för »gycklare» i konsten, se Jan Svanberg, »Gycklarmotiv i romansk konst och en tolkning av portalrelieferna på Härja kyrka» (*Antikvariskt arkiv* 1970).

Jan Ling, *Europas musikhistoria. Folkmusiken* (1989) innehåller korta historiker över musikinstrument och deras användning jämte instrumentbeskrivningar. Så också Ling (red.), *Folkmusikboken* (1980). Walter Salmen, *Der fahrende Musiker im europäischen Mittelalter*

(Kassel 1960) behandlar de kringvandrande musikerna under medeltiden i Europa, medan historikern Sabine Zak i *Musik als 'Ehr und Zier' im mittelalterlichen Reich. Studien zur Musik im höfischen Leben Recht und zeremoniell* (Verlag Dr. Paffgen, Neuss 1979), ger en ingående skildring av musikens plats och funktion i höviska sammanhang

Kyrkans bild av den profana musiken

Litteraturen om vår medeltida kyrkokonst, särskilt kalkmålningarna, är rik. Generellt hänvisas till serien *Sveriges kyrkor* jämte däri anförd litteratur. Allmänt om särskilt de Uppsvenska målarskolorna finns hos Henrik Cornell & Sigurd Wallin, bl.a. om Johannes Rosenrod (1962), Tierpskolans målare (1965) och Albertus Pictor (1972). Motsvarande studie för Gotland är Bengt G. Söderberg, *Gotländska kalkmålningar 1200–1400* (1971). Nyare viktigare konsthistoriska studier är Erland Lagerlöf, *Gotländsk stensulptur från gotiken. En stenhuggarverkstad på 1300-talet* (1975), Anne Lidén, »Lars snickare och S. Olofskåpet i Värmdö kyrka» (*Antikvariskt arkiv* 71, 1984), Anna Nilsén, *Program och funktion i senmedeltida kalkmaleri. Kyrkmålningar i Mälardalen och Finland 1400–1534* (diss., 1986) och Åke Nisbeth, *Bildernas predikan. Medeltida kalkmålningar i Sverige* (1985).

För en jämförelse med medeltida danskt måleri rekommenderas *A Catalogue of Medieval Wall-Paintings in the Churches of Medieval Denmark 1100–1600* 1–4 (utg. Knud Banning, Köpenhamn 1976) samt det kronologiskt-tematiskt utplagda verket *Danske kalkmalerier 1080–1700* i 7 band jämte register. I övrigt hänvisas till ikonografiska register för Sverige (i ATA, riksantikvarieämbetet, Stockholm), Finland (Historiska bildarkivet, Museiverket, Helsingfors), Danmark (Kalkmaleriregistranten, teologiska institutionen, Köpenhamn) samt Norge (i Institutt for kirkehistorie, Oslo universitet samt i Kunsthistorisk institutt, Bergens universitet).

Bildens betydelse för allmän musikvetenskaplig forskning har manifesterats i flera publikationsserier, främst det stora tyska verket »Musikgeschichte in Bildern». Från 1984 har musik-

ikonologin även en egen internationell tidskrift, *Imago musicae*, utgiven av Répertoire International d'Iconographie Musicale (RIdIM). För den som önskar en allmän introduktion i musikikonologins problematik och arbetssätt rekommenderas diverse arbeten av Emanuel Winternitz samt Reinhold Hammersteins grundläggande *Die Musik der Engel. Untersuchungen zur Musikanschauung des Mittelalters* (München 1962), *Diabolus in Musica. Studien zur Ikonographie der Musik des Mittelalters* (Bern 1974) och *Tanz und Musik des Todes. Die mittelalterlichen Totentänze und ihr Nachleben* (Bern & München 1980).

Den svenska medeltida kyrkokonstens funktion av källa till samtida musikliv har först diskuterats av Per-Anders Hellquist, *Musikmotiv i Sveriges kyrkokonst före år 1600. Ett försök till inventering* (uppsats i musikvetenskap, Uppsala 1957). Tjugo år senare följde Leif Jonsson, *Musik mellan himmel och helvete. En musikikonografisk studie i uppländska medeltida kalkmålningar* (Uppsats i konst- och musikvetenskap, Uppsala 1977; även i *Katolsk Årsskrift* 1978).

På senare år har flera bidrag gjorts av Eva Helenius-Öberg med bl.a. uppsatserna »Änglaskör och djävulstrummor», »De glädja sig vid pipors ljud» och »Davids triumf» i *Iconographisk Post* 1988 nr 4, 1989:4 och 1990:3, vidare bl.a. »The Music of Sin: the image of Evil in medieval mural paintings» (*Proceedings of the First British-Swedish Conference on Musicology. Medieval Studies 11–15 May 1988, 1992*).

Inom ramen för svenska avdelningen för RIdIM (Répertoire International d'Iconographie Musicale) har nyligen utgivits Ingebjörg Barth Magnus & Birgit Kjellström, *Musikmotiv i svensk kyrkokonst från 1100-talet till 1630. Uppland* (1993).

En inventering av motsvarande material i Finland har gjorts av Irma Vierimaa (Helsinki 1986).

I texten refereras även till följande arbeten: Bengt R. Jonsson, *Svensk balladtradition. I. Balladkällor och balladtyper* (1967); Per Peterson, *Rävens och Tranans gästabud. En studie över en djurfabel i verbal och ikonografisk tradition* (diss., 1981); F. P. Pickering, *Literature & art in*

the middle ages (1970); Kerstin Rodin, *Räven predikar för Gässen. En studie av ett ordspråk i senmedeltida ikonografi* (diss., 1983); »Siällinna thröst» utg. av G.E. Klemming (*Svenska Fornskrift-Sällskapets Samlingar* 19, 1871–73); Jan Wall, *Tjuvmjolkande väsen. I. Äldre nordisk tradition* (diss., 1977); A. Weckwerth, »Die Zweckbestimmung der Armenbibel und die Bedeutung ihres Namens» (*Zeitschrift für Kirchengeschichte* 68, 1957); Weckwert, »Der Name 'Biblia pauperum'» (*Zeitschrift für Kirchengeschichte* 83, 1972); François Villon, *Det stora Testamentet och andra ballader* (senaste tryck 1991; översättning här hämtad ur Axel Österberg, *Det stora testamentet och andra ballader*, 1958).

Uppgifter om marintrumpeten finns i Carl-Allan Moberg, »Fistula und Fidhla. Zur Kritik altschwedischer Musiknotizen» (*Studien zur Musikwissenschaft. Beihefte der Denkmäler der Tonkunst in Österreich* 22. Festschrift für Erich Schenk, Graz-Wien-Köln 1962).

Musik utanför kyrkomurarna

Emil Liedgren, *Svensk psalm och andlig visa* (1926) behandlar främst reformationstiden och framåt men ger tillbakablickar in i medeltiden. Om Olaus Magnus 1555, se allmän litteratur. De svenskspråkiga balladerna är under utgivning i *Sveriges Medeltida Ballader* vid Svenskt visarkiv, där fem band (varav hittills tre utgivna) omfattar texter och melodier från äldsta nedskriftar fram till nutida tradition. Samtliga skandinaviskspråkiga balladtyper finns förtecknade och försedda med innehållsresuméer i Bengt R. Jonsson, Svale Solheim and Eva Danielson, *The types of the Scandinavian Medieval Ballad. A descriptive catalogue* (Oslo–Bergen–Stockholm 1978). Medeltida balladfragment, balladmotiv m.m. diskuteras i första kapitlet av Bengt R. Jonssons *Svensk balladtradition I. Balladkällor och balladtyper* (diss. 1967). De refererade forskningarna om balladens tidiga historia har behandlats i Iørn Piø, *Nye veje til Folkevisen* (diss., Köpenhamn 1985) och av Bengt R. Jonsson i bl.a. »Bråvalla och Lena. Kring balladen SMB 56» (*Sumlen* 1989). Musikforskarsynpunkter på medeltida balladmelodik återfinns i flera

av Tobias Norlinds skrifter, bl.a. *Svensk folkmusik och folkdans* (1930). Norlinds åsikter bör jämföras med bl.a. Carl-Allan Mobergs kritik (diskussionen refererad i Sten Dahlstedt, *Fakta och förnuft. Svensk akademisk musikforskning 1909–1941*, s. 150 f. (diss., 1986). Thorkild Knudsens undersökningar (närmast utifrån danska balladmelodier) har senast behandlats i »Udgavens principer og melodierne kompositionssystem» i inledningen till *Danmarks gamle Folkeviser. XI. Melodier*, utg. av Thorkild Knudsen, Svend Nielsen & Niels Schjørring (Köpenhamn 1976). För närmare kommentarer till melodifragmentet »Drömde mik en drøm i nat» se art. »organum» i *KLNM* samt Erik Dahl, *Nordisk folkeviseforskning siden 1800*, s. 378 f. och där anförd litteratur (Köpenhamn 1956). Balladmelodier ur ett europeiskt perspektiv behandlas av Jan Ling i *Europas musikhistoria. Folkmusiken*, s. 114 f. (1989).

Referenser görs även till Thorkild Knudsen, »Model, type og variant» (*Dansk Musiktidsskrift* 1961 nr 3, s. 79–92), Karl-Ivar Hildeman, *Politiska visor från Sveriges senmedeltid* (1950) och G. E. Klemming (utg.).

Carl-Allan Moberg studerar Fiskeskärsmelodin och söker, inte utan diskutabla resonemang, dess ursprung i »Två kapitel om svensk folkmusik. 1. Tonalitetsproblem i svensk folkmusik. 2. Ro, ro till fiskeskär» (*STM* 1950, s. 5–49).

Göran Dahlbäck, *I medeltidens Stockholm* (1987) är en rikt illustrerad och levande framställning av olika aspekter av livet i den medeltida staden.

Handlingar rörande Helga Lekamens Gille i Stockholm finns utg. av I. Collijn (KB:s handlingar, Bil. N.F. 2:1–3, 1921–30). G. E. Klemming & R. Geete (utg.), *Småstycken på fornsvenska I* (SFSS 1868–81) återger gilleskrån bevarade i original eller i avskrift. Uppgifter om piapre och lekare i Åbotrakten är hämtade ur Reinhold Hausen (red.), *Finlands medeltidsurkunder* del 2, 3, 5 och 8. Uppgifter om de sex pojarna i Viborska Helgeandsgillet finns i ett instiftelsebrev för sagda gille, citerat i Gabriel Lagus, *Ur Wiborgs historia I* (Viborg 1893, s. 42).

Discubuit behandlas i en uppsats i Frieder Schulz, »Discubuit Jesus ...» (*Jahrbuch für Li-*

turgik und Hymnologie, [Kassel] 1981, s. 27–48). Sången omnämns även av Norlind (1947) och i *Uppsala stads historia VII. Från Östra Aros till Uppsala* (1986, s. 244 f. med not 72).

Tonsättningarna av Biskop Thomas »Frihetssång» och ideologi kring denna behandlas i Henrik Karlsson: »O, ädla svensk!» *Biskop Thomas' frihetssång i musik och politik* (diss., 1988). Om ett senmedeltida gille informerar Alf Nordström, *Vindragarna* (1975). Väktarrop som nedtecknats efter medeltidens slut har publicerats i S. Landtmansson, *Folkmusik i Västergötland* (1911, s. 56 f.; citerat i *Vi äro musikanter alltifrån Skaraborg*, 1983) och i Alfhild Forslin, »Brandvaktropens melodier i Finland» (*Budkavlen* 1939). Exempel på en monografi över musik i en senmedeltida stad är Reinhard Strohm, *Music in late medieval Bruges* (Oxford 1985).

Källutgåvor

Stockholms stads skottböcker och tänkeböcker är utgivna i serien Stockholm stadsböcker från äldre tid, Tredje (1926) resp. Andra serien (1917, 1930). Arboda stads tänkebok 1–4 1451–1569 däremot i SFSS 54:1–4 (1935–37);

Under tiden kring 1500 trycktes brevarier utan noter för svenska stift. Här har refererats till Breviarium Lincopense 1493 (utg. Knut Peters) och Breviarium Scarense (Nürnberg 1498).

Se ovan för Den heliga Birgittas uppenbarelser, Birger Gregerssons Birgitta-officium, Liber Vallentunensis ecclesie och Graduale Arosiense. För Piae cantiones, se avd 7.

Otryckta källor

Medeltida musikhandskrifter återfinns i UUB (fr.a. C-samlingen), i KB (handskriftsavdelningen) och i några andra större bibliotek, t.ex. de i Skara (musikhandskrift 1, Skaramissalet) och Linköping. Fragmentmaterial förvaras i RA samt i flera av landsarkiven. En översikt ges i Nilsson & Hedlund, »Some music manuscripts from medieval Sweden» (*Proceedings of the First British-Swedish Conference on Musicology. Medieval Studies XI–15 May 1988*, 1992). Om RA:s fragmentmaterial, se Jan Brunius i *Kyrka och socken* (1991).

I föreliggande kapitel om kyrkosång under

medeltiden förekommer flera avbildningar av fragment från RA:s samlingar (speciellt tillstånd krävs för att se dessa i original). I de fall då sådana återfinns som omslag i serien »Landskapshandlingar» anges deras beteckningar i form av landskapsbeteckning, år, kapselnummer (och i förekommande fall faskikelnummer inom kapseln). Emellanåt anges signum ur katalogen över pergamentsomslag (Catalogus codicum mutilorum, förk. CCM): där ges beteckning för boktyp (ANT, BR, GR, MI för antifonarium, breviarium, graduale och missale) samt nummer vilket betecknar codex, som omslaget anses taget ur. Flera blad kan således ha samma CCM-nummer men skilda signa, i de fall de är hämtade ur samma codex.

4. ALLMÄN ÖVERSIKT TILL VASATID OCH STORMAKTSTID

Till de grundläggande och allmänna framställningarna om 1500- och 1600-talens svenska musiksamhälle hör Tobias Norlind, *Från tyska kyrkans glansdagar. Bilder ur svenska musikens historia från Vasaregenterna till Karolinska tidens slut, 2:II–III* (1944–45) och Carl-Allan Mobergs *Från kyrko- och hovmusik till offentlig konsert* (1942) samt dennes »Drag i östersjöområdets musikliv på Buxtehudes tid» (*STM* 1957). Den förstnämnda bör visserligen läsas med viss kritik men som ger tidsfärg inte minst genom sina rikhaltiga notexempel.

Avhandlingar från modern tid som fr.a. redovisar grundläggande källstudier rörande musik och musiker under denna period är Bengt Kyhlberg, *Musiken i Uppsala under stormaktstiden* (lic., 1974), samt Erik Kjellberg, *Kungliga musiker i Sverige under stormaktstiden. Studier kring deras organisation, verksamheter och status* (diss. 1979).

5. VASAHOVENS MUSIK

Vasadynastins renässanskultur

Trots att flera studier har publicerats om olika sidor av Vasatidens hovmusik, saknas ännu en modern källkritisk framställning av denna grundläggande epok i svensk musikhistoria.

Tobias Norlind & Emil Trobäck, *Kungliga hovkapellets historia 1526-1526* (1926) är ett viktigt pionjärbete, som i många avseenden är föråldrad. En bred studie över tiden ingår i Tobias Norlind, *Från Tyska kyrkans glansdagar* (1944-45). Den första delen, »Reformationstidevarvet» innehåller fylliga avsnitt om musiken vid bl.a. Vasahovet och tyska församlingen.

Bland senare studier skall framhållas Erik Wikland, *Elizabethan Players in Sweden 1591-92* (2:a uppl. Uppsala 1971) i vilken den engelska musikertruppen hos hertig Karl är dokumenterad. Gunnar Larsson har i några studier behandlat vasatidens hovmusik, bl.a. »Tre svenska musikerbrev från mitten av 1550-talet» (*STM* 1960, s. 99-104), »Zwei Singende Narren im Schloss Gripsholm» (*STM* 1963), »Sigismunds polska hovkapell» (*Sigismund Vasa och hans söner*. Utställningskatalog. Liljevalchs Konsthall. 327, 1976) och »Spelemän, trompetare, kantorer och deras musik i vasakungarnas hov» (*Livrustkammarens utställningskatalog* 17:9, 1989). Larsson har dessutom författat (opublicerade) manuskript kring hovmusiken som han vänligen ställt till förfogande.

Referenser i texten finns vidare till Emil Schieches viktiga studie, *Die Anfänge der Deutschen St. Gertruds-Gemeinde zu Stockholm im 16. Jahrhundert* (Münster-Köln 1952); Kenneth Sparr, »Lutan i Sverige» (*Svenska Gitarr och Luta Sällskapet* 1985 & 1986) samt Erik Kjellberg, »Who played on board the Royal Flagship Kronan? Identifications, definitions and historical considerations» (*Second Conference of the ICTM Study Group on Music Archeology vol 1 General Studies*, Stockholm 1986); Stig Walin »Musikinstrument i äldre svenska lexikon» (*STM* 1948 & 1949); Erik Kjellberg 1979 (se avd. 8); Kjellberg & Ling, *Klingande Sverige. Musikens vägar genom historien* (1991); »Henrik Normans resa till Erik XIV:s kröning 1561» (*Historisk tidskrift* 1885, s. 259-296), samt Gunilla Dahlberg, *Komediantteatern i 1600-talets Stockholm* (1992).

Musiken i hertigdömet Finland

Allmänt beskrivs Åbo av Carl v. Bonsdorff och J. W. Ruuth i stadshistoriker. Fabian Dahl-

ström behandlar den hovmusik som nådde Åbo i »Musiklivet på Åbo slott under den äldre Vasatiden» (*Musikkittiede*, s. 16-53, Helsinki 1990). R. Hausen har utgivit *Förteckning öfver Hertig Johans af Finland och hans gemål Katarina Jagellonicas lösegendom 1563* (Helsingfors 1909).

Avsnitten om musiken i tyska församlingen i Stockholm (avser även 1600-talsavsnittet i kapitel 8) refererar till följande verk:

Tobias Norlind, »Familjen Düben» (*STM* 1942, s. 5-46); Åke Davidsson, *Catalogue critique des imprimés de musique des XIVe et XVIIe siècles conservés dans les bibliothèques suédoises* (1952); Gunnar Larsson, »En svensk parodimässa från reformationsårhundradet» (*KMT/Ksf* 1987, oktober, s. 118-119); Larsson, »Stockholm - stormaktstidens musikcentrum» (*Kultur och samhälle i stormaktstidens Sverige*, 1967, s. 125-148, 162-168), samt *Musikfestival in der Deutschen St. Gertrud Kirche. Dietrich Buxtehude 350 Jahre. Stockholm 17-31 Mai 1987* (1987; program-bok med uppsatser av Erik Kjellberg samt anonyma bidrag)

6. KYRKANS MUSIK

Kyrkohistoriskt ges en värdefull översikt, om än i vissa avseenden föråldrad, i Hjalmar Holmquist, *Från Reformationen till Romantiken. Handbok i svensk kyrkohistoria, II* (1940).

Musikhistoriska översikter med stark betoning av kyrkomusiken är Carl-Allan Moberg 1942 och 1957), samt Bengt Kyhlberg 1974. Här bör också nämnas Tobias Norlind 1944-45. Direkt fokuseras kyrkomusik i Moberg, *Kyrkomusikens historia* (1932).

Den svenska historien 4 (1978) om Vasatiden bör läsas med viss kritik i fråga om kyrkohistorien och lämpligen kompletteras med valda delar av Hjalmar Holmquist, *Från Reformationen till Romantiken. Handbok i svensk kyrkohistoria II* (1940), samt med liturgisk litteratur som A. O. T. Hellerström, *Liturgik* (1954), och David Lindquist, *Stockholms liturgiska tradition* (1951), varav den senare ägnar stor uppmärksamhet också åt psalm och koral. Vidare kan nämnas två värdefulla specialarbeten av Sigtrygg Sereni-

us, »Inledning» till utgåvan av *Messan på Swensko* (1969) och avhandlingen om Johan III:s liturgi, *Liturgia Suecanae Ecclesiae* (diss., 1966). Orgelbeståndet och orgelbruk kan studeras i Einar Erici, *Orgelinventarium* (1965), samt Josef Sjögren, *Orgelverken i Västerås stift* (1962) och *Organisterna i Västerås stift* (1958). Kyrkligt folkliv skildras i Hilding Pleijel, *Hustavlans värld* (1970).

Den gregorianska sången i svensk tradition beskrivs i Sigurd Kroon, *Ordinarium Missae* (1953, se avd. 2), samt i Jacob Jacobsson, *Mässans budskap* (1958) – där man dock bör bortse från den genomgående tesen om mässans budskap. Psalmens utveckling på 1500- och 1600-talen framställs i Emil Liedgrens klassiska och alltjämt oundgängliga *Svensk psalm och andlig visa* (1926), medan förhistorien till 1695 års psalmbok belyses vederhäftigt av Bengt Wahlström, *Studier över tillkomsten av 1695 års psalmbok* (1951). Motsvarande arbete på koralens område är Karl-Johan Hansson, *Koralpsalmboken 1697* (1967), samt Harald Göransson, *Koralpsalmboken 1697. Studier i svensk koralhistoria* (diss. 1992), som ger en delvis ny bild av koralutvecklingen, samtidigt som den, bl.a. med en utförlig bibliografi, sammanfattar vad som tidigare skrivits i ämnet.

Källorna till den viktiga finländska koralhandskriften från 1624 behandlas utförligt i T. I. Haapalainen, *Die Choralhandschrift von Kangasala aus dem Jahre 1624. Die Melodien und ihre Herkunft* (Åbo 1976). Värdefull information i koralhistoria ger också Henrik Glahn, *Melodistudier til den lutherske salmesangs historie fra 1524 til ca 1600* (København 1954).

I texten nämns även några specialarbeten av Folke Bohlin: *Melodier till julepisteln i svensk tradition* (1970), »Någrahanda sång» (*Den svenska kyrkoordningen 1571*, 1971), »Luthers Credo-psalm och Den svenska mässan 1531» (*Reformationen i Norden*, 1973) samt efterskriften till nyutgåvan av koralpsalmboken 1697 (1985). Här kan även nämnas Bohlins *Studier i den svenska reformationstidens psalmsång* (lic., Uppsala 1965). Vidare refereras till Jens Lyster, »En liten Psalmbok – en svensk 1600-talstradition» (*Hymnologiske Meddelelser*, årg. 3–5, 1974–

75), R. Swedlund, »Privatarkiv från Enköping i Uppsala landsarkiv» (*Upplands fornminnesförenings tidskrift* 1935), och Stina Hansson, »Litteraturen och läsarna» (*Den svenska litteraturen. Från forntid till frihetstid*, 1987)

7. SKOLA OCH UNIVERSITET

För skolans historia refererar till en rad allmänna verk, bl.a. Hj. Alving, »Ur Kalmar läroverks äldre historia» (*Storskolan i Kalmar. Minnen och hågkomster*, 1, 1923); Natanael Beckman, *Vår skolas historia* [= Skara gymnasium], 1 (1926); *Ur Karlstads högre allmänna läroverks hävder* (utg. av Ernst T. Ander. 1931); C. von Bonsdorff, *Åbo stads historia*, 2 (Helsingfors 1904); Isac Collijn, »Stifts- och läroverksbiblioteket i Kalmar» (*Storskolan i Kalmar. Minnen och hågkomster*, 1 (1923, s. 169 f.); K. F. Karlsson, *Blad ur Örebro skolas historia*. 1 (1871); »Rudbeckianska skolan 1623–1973 [Västerås]» (*Arosiensis Jubileumsnummer* 1973) samt B. Rudolf Halls årsböcker i svensk undervisningshistoria (1939).

Skolors särskilda musikutövning behandlas i Lena Bergquist, *Skol- och kyrkomusik i Västerås 1620–1750. Musikutövningen vid Rudbeckianska skolan* (akad. uppsats i musikvetenskap, Uppsala universitet 1991); Åke Davidsson, »'En hoop Discantzböcker i godt förhvar'. Något om Strängnäs gymnasiet musiksamling under 1600-talet» (*Från Biskop Rogge till Roggebiblioteket. Strängnäs gymnasiums 350-årsjubileum*, 1976, s. 48–62); Gottfrid Kallstenius, »Musiken vid allmänna läroverket i Västerås före 1850» (*Gemnae Arosiensens* 1923, s. 183–208) och Severin Solders & Albert Wiberg (utg.), *Stockholms storskolas journal* (1951).

Musikalier behandlas utförligt av Åke Davidsson i *Studier rörande svenskt musiktryck före år 1750* (1957), *Catalogue critique et descriptif des imprimés de musique [...] conservés dans les bibliothèques suédoises* (1952), och »Kring Uppsalaakademins förvärv av musikalier på 1600-talet» (*Nordisk tidskrift för bok- och bibliotekskunskap* 1969, s. 66–107)

Universitetsmusiken skildras i bl.a. Bengt Kyhlberg, »Stormaktstidens choris musicus»

(*Akademiska kapellet i Uppsala under 350 år*, 1977, s. 1–12).

För städernas musik, se Greger Andersson 1991 och 1991:2 (se avd. 9), vidare Bo Alander, »Stadsmusiken i Malmö under 1600- och 1700-talen» (*Malmö forminnesförenings årskrift* 10, 1942, s. 5 f.); Måns Tengnér, »Frögdesång och lustig dantz» (Kommentarhäfte till *Musica Sveciae* MS 304, 1988); Carl-Allan Moberg, »Michael Zethrin och svensk paroditeknik» (*STM* 1936, s. 5–23).

Därtill nämns N. E. Lovén, *Landskrona under svenska tiden 1658–1908. Historiska anteckningar*, 2 (1909). Stockholms kyrkor finns behandlade i *Sveriges kyrkor. Stockholm. I. Storkyrkan* (1924–28); 4. *Jakob och Johannes* (1934) och 6. *Klara kyrka* (1928).

Piae Cantiones.

Första upplagan av *Piae Cantiones* (1582) föreligger i en faksimileutgåva (Helsinki 1967). Till stor del är sångerna ur de två första notförsedda upplagorna (1582, 1625) återutgivna med modern notskrift, även med svensk översättning av Ole Torvalds (Helsingfors 1972). *Piae cantiones* behandlas i två avhandlingar: Tobias Norlind, *Latinska skolsånger i Sverige och Finland* (diss., 1909) och Timo Mäkinen, *Die aus frühen böhmischen Quellen überlieferten Piae Cantiones-Melodien* (diss., Jyväskylä 1964; recension av Folke Bohlin i *STM* 1966). Mäkinens fortsatta arbete på detta område redovisas i *Piae Cantiones-sävelmien lähdetutkimuksia* [Källstudier över *Piae Cantiones*-melodier] (Helsinki 1968). Folke Bohlin har givit viktiga bidrag till kännedomen om *Piae Cantiones* i »Die Sammlung *Piae Cantiones* und Norddeutschland» (*Studien zur Liedkultur in Deutschland und Skandinavien*, 1979), samt i *KLNM*.

8. STORMAKTSTIDENS HOVMUSIK

Vid sidan om redan anförda äldre arbeten av Tobias Norlind (1926, 1944–45) måste Carl-Allan Moberg, *Från kyrko- och hovmusik till offentlig konsert. Studier i stormaktstidens svenska musikhistoria* (1942, nytr. 1970) betraktas som den alltjämt bästa sammanfattande monografin om epoken. Märk även av samme författare »Drottning Christina och musiken» (*Nationalmuseum utställningskatalog* 305, 1966). Bland citerade samtidskildringar märks Charles Ogier, *Från Sveriges Storhetstid. Franske legationssekreteraren Ch. Ogiers dagbok under ambassaden i Sverige 1634–1635* (utgiven 1978) och Johan Ekeblad, *Bref 1–2* (utg. av Nils Sjöberg, 1911, 1915).

För det kungliga hovets musiker hänvisas främst till Erik Kjellberg, *Kungliga musiker i Sverige under stormaktstiden. Studier kring deras organisation, verksamheter och status ca 1620–ca 1720* (diss., 1979). Det är en utförlig framställning om hovets musikliv, musikerna och musikalier. Om de italienska musikerna vid hovet kan man läsa i Einar Sundström, »Notiser kring drottning Kristinas italienska musiker» (*STM* 1961). Roger Cotte, *Composituers français émigrés en Suède* (Paris 1961) måste beträffande 1600-talet läsas med kritik. Viktiga studier i den franskinspirerade musiken vid Stockholms hovet är Gunnar Jeanson, »Vår första opera och den Rosidorska operatruppen» (*STM* 1919) samt Carl-Allan Moberg, »Lullyskolan i Uppsala universitetsbiblioteks handskriftssamlingar» (*STM* 1925).

Hovlutenisten Veraldis öde skildras i Richard Wehner, *Jesuitorden i Sverige. Til ordens historia i Sverige 1574–1879* (1983). Hovtrumpetarnas rättsliga ställning diskuteras i Eva Helenius-Öberg, »Dem vi för vår lag hålla. De kejserliga trumpetprivilegiernas tillämpning i Sverige under 1600- och 1700-talet» (*STM* 1992). Ett internationellt standardarbete är Detlef Altenburg, *Untersuchungen zur Geschichte der Trompete im Zeitalter der Clarinblaskunst. 1–3* (Regensburg 1973).

Festligheterna i samband med Karl XI:s trontillträde dokumenteras i text och bild i en

samtida källa: *Certamen Equestre Ceteraque Solemnia Holmiae Suecorum Ao MDCLXII M. Decbr...* (Nürnberg u.å.).

Uppgifter om Kristinatidens hovbaletter återfinns i Johan Grönstedt, *Svenska hoffester. I. Baletter, idyller, kostymbaler, spektakler och upptåg uppförda vid drottning Christinas Hof åren 1638–1654* (1911) och Mary Skeaping, *Den svenska hovbaletten* (1983). Se även Tobias Norlind 1944–45.

Dübensamlingen

En bibliografisk översikt är Åke Davidsson, »Die Dübensammlung in der Musikforschung» (*Festschrift Bruno Grusnick...*, Neuhausen-Stuttgart 1980). Handskriftsmaterialet förtecknas i Folke Lindberg, *Katalog över Dübensamlingen i Uppsala universitets Bibliotek. Vokal musik i handskrift med inledning* (lic., Uppsala 1946) och Erik Kjellberg, *Instrumentalmusik i Dübensamlingen. En översikt* (uppsats i musikvetenskap, Uppsala 1968). De tryckta musikalerna återfinns i Rafael Mitjana, *Catalogue critique et descriptif des imprimés de musique des XIVe et XVIIe siècles, conservés à la bibliothèque de l'Université d'Upsala. 1* (Uppsala 1911), Åke Davidsson, *Catalogue critique...* del 2–3 (Uppsala 1951). Härtill Kjellberg 1979, s. 825f.

Källkritiska undersökningar är Bruno Grusnick, »Die Dübensammlung. Ein Versuch ihrer chronologischen Ordnung. 1–2» (*STM* 1964 och 1966, och Jan Olof Rudén, *Vattenmärken och musikforskning. Presentation och tillämpning av en dateringsmetod på musikalier i handskrift i Uppsala universitetsbiblioteks Dübensamling* (lic., 1968).

Bland monografier över viktiga delar av samlingen kan nämnas Friedhelm Krummacher, *Die Überlieferung der Choralbearbeitungen in der frühen evangelischen Kantate* (diss., Berlin 1965) och Kerala J. Snyder, *Dieterich Buxtehude. Organist in Lübeck* (New York 1987). Det finns åtskilliga utgåvor av valda verk och verkgrupper t.ex. i serierna *Denkmäler der Deutschen Tonkunst, Denkmäler der Tonkunst in Österreich* och J. Mracek, »Seventeenth-Century Instrumental Dance Music in Uppsala University Library. Instr.mus. hs 409» (*Monumenta musicae Sveci-*

ae. 8, 1976). Den italienska repertoaren behandlas i Georg Webber, *A Study of Italian influence on North German church and organ music in the second half of the seventeenth century, with special reference to the collection of Gustav Duben. Vol. 1–2* (diss., Oxford 1988).

Transkriptioner med kommentarer av mer än 200 verk har gjorts som elevarbeten vid Institutionen för musikvetenskap, Uppsala universitet och av Ebbe Seléns (förvaras på institutionen resp. på UUB). I ett internationellt projekt sedan 1991 förlagt till Institutionen för musikvetenskap i Uppsala katalogiseras hela samlingen på databas.

Gustav Dübens resa behandlas hos Bengt Kyhlberg, »Gustav Düben och Paris. Några funderingar kring en stamboksanteckning» (*Skriffest Martin Teegen* 1979).

»Odae Sveticae» behandlas av Gunnar Larsson (kommentarhäfte till *Musica Sveciae MS 301*, 1985). Bland övriga studier kring den höviska musikkulturen bör framhållas Kurt Johannesson, *I Polstjärnans tecken. Studier i svensk barock* (diss., 1968) och Erik Kjellberg, »Dygd och Ära. Adeln och musiken i stormaktstidens Sverige» (skivkommentar till *Musica Sveciae MS 303*) och Kjellberg, »Pieces of music in times of war and Peace; Swedes in 17th Century Germany» (*Proceedings of the Weckmann Symposium Göteborg 1991* (Göteborg 1993)). Se även Kjellberg, »Musiklivet i stormaktstidens Västergötland» (*Vi äro musikanter alltifrån Skaraborg – studier i västgötsk musikhistoria*, 1983). Bjurumsorgeln behandlas av Mads Kjersgaard och Nils Beerstål i *Västergötlands fornminnesförenings tidskrift* 1973/1974.

Om citerade beställningsbrev

Här ges den tyska lydelsen av beställningsbrevet för sju av Hovkapelletts nya medlemmar 1621, som presenteras i översättning på s. 312:

»Das dieselben alle und ein jeder insonderheit tam quali in vocali quam instrumentali musica uns in der Kirchen, zur Hof und Tisch und an Ort und Stelle wo wir absonders einem Jedern zu wasser und Land, bey Tag und Nacht zu Wasser und Land et sic quilibet in sua arte, fleissig und unverdrossen sich bezeugen seine

Kunst rumlich und nicht sauerich besonders nach Capellischer Musikalischer Art darein bezeugen, hierfür tun und was ihm vom Capellmeister diesfals zu tun zu jederzeit anbefohlen wirt unverdrossen vorrichten sol und will.» (Riksarkivet, Riksregistraturet – ty. & lat. – 1621, s. 46 f.; se även Kjellberg 1979, s. 781.)

Den tyska lydelsen av beställningsbrevet för sju av hovtrumpetarkårens nya medlemmar 1619, som presenteras i översättning på s. 316:

»Dass uns Sie und ein jeder insonderheit in ihre Kunst und mit Ihren Trompeten bei Tag und Nacht, fertig und zu jeder Zeit, wohin wir sie und ein jeder zu Wasser und Land hin abschicken oder verordnen werden, mit ihren eigenen guten Rossen, und was dazu gehört, bereit sein sollen. Und was wir da Ihnen alsdann in Befehl tun, In Schlachten, Stürmen und Feldtügen, nach Ihrer art fleissig redlich und unverdrossen sich bezeigen sollen.» (Riksarkivet; se även Kjellberg 1979, s. 762.)

9. STAD OCH LANDSBYGD

Genom ett forskningsprojekt gjordes 1983–89 en första större utforskning av de svenska städernas musikliv med särskild fokusering på de professionella musikanterna. Projektets resultat har huvudsakligen redovisats i artiklar av Greger Andersson som ofta citeras i texten: »Stadsmusikanter i Skåneland under 1600- och 1700-talet» (*Ale. Historisk tidskrift för Skåneland*, 1990: nr 4 och 1991: nr 1 [= Andersson 1991:1]); »Stadsmusikanter i stifts- och universitetsstaden Lund under 1600- och 1700-talet» (*STM* 1991, s. 33–68 [= Andersson 1991:2]); »Stadsmusikanter i svenskt musikliv under 1600- och 1700-talet» (*Karolinska Förbundets Årsbok* 1991 [= Andersson 1991:3]); »Privilegierade musikanter professionsstrategier under 1600- 1700-talet» (*Dansk Årbog for Musikforskning XIX*, 1988–91 [1993], s. 19–53).

Källorna till städernas äldre musikliv finner man främst i magistraternas och rådhusrätternas arkiv, vilka numera förvaras i landsarkiven. Protokoll, räkenskaper, korrespondenser, supplicer tillhör de grundläggande källserierna. Andra viktiga fyndställen är kyrkoarkiven och

landshövdingarnas arkiv (länsstyrelserna). I landsarkiven förvaras i regel också skolornas äldre arkivbestånd (dock ej musikalierna som i förekommande fall finns på respektive skola), medan universitetsarkiven (inkl. musikaler) finns vid respektive universitet.

En viktig typ av material är också källpublikationer såsom A. A. von Stiernman, *Samling utaf kongl. bref, stadgar och förordningar etc. angående Sweriges rikets commerce, politie och oeconomie uti gemen*, I–IV (1747–75).

Viktiga upplysningar om särskilda städers musikliv under 1600-talet återfinns i vissa stadshistoriker och specialarbeten. Stadsmusiken i Stockholm har särskilt behandlats i Emil Trobäck, »Stadsmusiken i Stockholm» (*STM* 1929, s. 92–103). Många värdefulla uppgifter om musiken i Stockholmsförsamlingarna står att finna i det flerbandiga verket *Sveriges kyrkor* med bl.a. I. Simonsson, *Storkyrkoförsamlingens historia* (1924).

Till viktigare specialstudier hör Bengt Kyhlerberg 1974, samt Mats Arnberg, »Musiken i Falun under trehundra år (uppsats i musikvetenskap, Uppsala 1947). Vidare skall nämnas den välgjorda och omfattande *Staden Norrköpings historia* (1971), som ägnar ett betydande utrymme åt stadsmusikanter och organister tillsammans med detaljerade källredovisningar.

Till framställningar om musiker och musikeryrket hör Josef Sjögren 1958, en innehållsrik källa till organisterna i Västerås stift. När det gäller utländska musiker i Sverige måste oftast en utländsk litteratur komma ifråga. Så finner man t.ex. uppgifter om Norrköpingsmusikanten Paudringer i Wilhelm Stahl, *Franz Tunder und Dietrich Buxtehude* (Leipzig 1926).

Bland modernare arbeten om den svenska militärmusiken skall särskilt nämnas Åke Holmquist, *Från signalgivning till regionmusik* (1974). Viktigare äldre litteratur är Samuel Landtmansson, *Menuetter och Polska Dantzar* (Svenska landsmälen 1912), som redovisar en repertoar sammanställd av den karolinske hautboisten Gustaf Blidström. Ytterligare inblickar i stormaktstidens repertoar ges i Jan Olof Rudén, »Stormaktstidens 10 i topp» (*STM* 1974, s. 25–52) och *Music in tablature* (1981). En

översikt av 1600-talets visskatt ges i Bernt Olsson, *Svensk världslig visa 1600–1730* (1978). Särskilda genrer som den medeltida balladen behandlas av Bengt R. Jonsson i *Svensk Balladtradition*, I (1967). Skillingtrycken får sin genomlysning i Margareta Jersild, *Skillingtryck* (1975). 1600-talets folkvisa är behandlad av Märta Ramsten i *Folkmusikboken* (1980).

Landsbygdens allmänskulturella förhållanden skildras i bl.a. Börje Hansen, *Österlen. En socialantropologisk studie* (1952).

PERSONREGISTER

Personer sätts på förnamn fram till Gustav Vasas tid, därefter på efternamn om sådant finnes, enligt praxis i större uppslagsverk. Nationalitetsbeteckningar avser endast verksamhetsländer och anges ej om det enbart gäller Sverige. Om möjligt anges levnadsår, annars ungefärlig verksamhetstid, anställningsår el.dyl. Vid musikeranställningar innebär årtal med streck (1666-) att anställningen gäller fram till dödsåret.

Förkortningar:

dir.mus.	director musices
dram.	dramatiker
eng.	engelsk
finl.	finländsk
fr.	fransk
förf.	författare
g.	gift
hist.	historiker
hovmus.	verksam vid svenska hovkapellet
it.	italiensk
k.	kyrka(n)
kap.m.	kapellmästare
mus.	musiker (musikant)
org.	organist
puksl.	pukslagare
sv.	svensk
Sv.	Sverige
tons.	tonsättare
trump.	trumpetare
utg.	utgivare
öst.	österrikisk

Abraham, se Angermannus
 Adam av Bremen (1000-t.), dom herre (Bremen), förf. 13, 32
 Adam av S:t Viktor (?-1192?), fr. munk, förf. 80
 Adamsson, Hans (?-1637), hovmus. ca 1610 (bandorist) 311
 Agatha (?-251), siciliansk martyr, helgondag 5 febr. 117
 Albert målare (Albertus Pictor, ca 1445-1509), kyrkmålare 70f, 138, 141, 152, 154, 158, 161ff, 167, 176, pl. VIII
 Albert polack (1527) 200
 Albrecht, it.-sv. hovmus. 1559-60 209
 Albrecht från Pettekow, från Posen, polsk-sv. hovmus. 1544-51 202
 Albrici, Vincenzo (1631-96), it.-sv.-tysk kap.m., tons. 327, 329, 333, 335, 339, 343; och brodern Bartolomeo (ca 1640-?), sångare, och fadern Domenico (ca 1600-efter 1653), sångare 329; alla i Sv. 1652-54
 Alexander III, påve 1159-81 89
 Alexander (ca 1560), org. 217
 Alsinus, Christiernus Henrici (?-1658), rektor Sthlms Storskola 1644 305
 Ammerbach, Elias Nikolaus (ca 1530-97), tysk org., tons. 240
 Amund (1490-t.), kyrkmålare 42,149
 Anders trumpetare (1466) 180
 Anders basunblåsare, hovmus. 1580-87 213
 Anders Eriksson (?-1572), målare omslaget, 4, 219
 Andreas Eriksson (ca 1470), kyrkmålare 154
 Angermannus, Abraham(us) Andreae (ca 1540-1607), ärkebiskop 172

- Angermannus, Petrus Jonae (1559–1630),
biskop i Växjö 1595 264
- Anna Girmundsdotter (1518), nunna (Vadstena) pl. III
- Angerd Nilsson (1518), nunna (Vadstena) 133
- Anna, jungfru Marias moder, helgondag 26 juli 92, 102ff, 106, 113ff, 117, 185
- Anna (g. m. pfalzgreve Georg Johan, 1545–1610), Gustav I:s dotter 212
- Anna Pawalsdotter (ca 1490), abbedissa (Vadstena) 135, 137
- Ansgar (801–865), »Nordens apostel», ärkebiskop av Hamburg–Bremen, lokalhelgon, dagar 3(4) febr. och 9 sept. 47f, 91f, 102ff, 106, 115, 117
- Anthelius, Zacharias (?–1624), borgmästare (Södertälje) 313
- Antonius av Padua (1195–1231), helgondag 13 juni 108
- Arbogensis, Simon Benedicti (1600–49), sångare (Västerås), präst (Sthlm) 285
- Arensveldt, Johannes van, klockspelare 1666–70 (Tyska k., Sthlm) 341
- Arnold, Georg (?–1676), öst.-tysk tons. 288, 339
- Arrebo, Anders Christensen (1587–1637), dansk präst, förf. 347
- Arrhenius, Jacob (1642–1725), hist., förf. (Uppsala) 255, 263, 266
- Arwidsson, Adolf Iwar (1791–1858), finl.-sv. förf., bibl. 176
- Ascheberg, Rutger von (1621–93), tysk-sv. härförare, guvernör 1680 367f
- Aubry, Cuny (?–1665), fr.-sv. hovmus. 1640–, dansmästare 325, 338
- Aufschneider, Benedict Anton (1665–1742), öst. tons. 390
- B**abst, Valentin, tysk musikkörl., aktiv 1542–56 234
- Bach, Johann Jacob (1682–1722), tysk-sv. hautboist, hovmus. 1712– 341
- Bach, Johann Sebastian (1685–1750), tysk tons. 14, 341
- Bagge, Jakob (1502–1577), amiral 203, 221
- Balle (ca 1050), runristare 144
- Baltzer, Thomas (ca 1630–63), tysk-sv.-eng. hovmus. 1652–55 332, 356
- Banchieri, Adriano (1568–1634), it. tons. 313
- Banchieri, Tadeus och Christoffer, it.-sv. hovmus. 1565–66 resp. 1565–78 216
- Banér, Svante (1584–1628), hovmarskalk, riksråd 315
- Barbara, legendariskt helgon, dag 4 dec. 98, 101, 154
- Barbara (1482), basunarhustru 159
- Barteichs, Elisabeth, se A. Schütz
- Bartholdi, Johannes (1647), subcantor (Linköping) 278
- Bartolotti (Bartolomi), Angelo Michele (ca 1615–80?), it.-fr. teorbist, tons., i Sv. 1652–54 329, 331
- Baston, Johan (Josquin), nederl.-dansk-sv. sångare, tons., hovmus. 1559–66 207–210, 217, 229
- Beaulieu, Antoine de (?–1663), fr.-sv. dansmästare, i Sv. från 1637 304, 324
- Becchius, Olaus Johannis (1615–90), rector cantus 1638–44 (Uppsala), präst (Edebo) 304
- Becker, Cornelius (1561–1604), tysk teolog, förf. 347
- Becker, Dietrich (1623–79), tysk tons. 288
- Beckman, Johan Wilhelm (1792–1873), präst, hymnolog 258, 263
- Bellman, Carl Michael (1740–95), visdiktare 108, 262, 304
- Bellman, Johan Aren(d)t (1664–1709), univ.lär., mus. 262, 267f, 304
- Benedikt av Nursia (Benkt, ?–ca 540), it. ordensgrundare, helgondag 21 mars 184
- Bengt (1568) »doktor» 211
- Bengt (Benct) harpare (ca 1490) 142, 180
- Bengtsson, Ingmar (1920–89), musikkorskare 270
- Bengtsson, Johan (ca 1620–73), lutenist, hovmus. 1646–48, 1656– 337
- Bergrot, Olaus Olavi (1690?–1737), präst, instrumenthist. 251
- Bernardi, Stefano (ca 1585–1638?), it. tons. 284
- Bernhard, Christoph (1627–92), tysk tons. 339, 343
- Bertil Larsson, se Larsson

- Bertil trumpetare (»finsk»), hovmus. 1551–63
222
- Bertil (»Long Bertil tysk», 1563), hovmus. 222
- Bethune, Michel(?) de, fr. lutenist, i Sv.
1649– 51 327
- Beurreus, Dionysius (Denis Beurré, ca 1510–
67), fr.-sv. teolog, Erik XIV:s lärare,
diplomat, riksråd 211
- Bèze, Theodore de (1519–1605), fr. teolog,
förf. 347
- Bielke, Gunilla (1568–97), Johan III:s hustru
215
- Bille, Ludwick (ca 1590–1640), hovmus.,
hovkap.m. 1636 311
- Birger Gregersson (?–1383), ärkebiskop 1366
92, 98, 106ff, 114, 157
- Birger Jarl (?–1266), Sveriges regent 94
- Birger Magnusson (1280–1321), son till Mag-
nus Ladulås, konung i Sv. 1290–1318 146,
148, 150; och drottning Märta (Margareta
Eriksdotter, ?–1341) 164
- Birger Persson (ca 1260–1327), S:ta Birgittas
far, lagman 51
- Birgitta Birgersdotter (S:ta Birgitta, g.m. Ulf
Gudmarsson, 1303–73), ordensgrundare,
helgondag 7 okt. 48, 51, 89, 91f, 98, 101f,
104, 106f, 109, 115f, 118, 124–129, 134f, 157,
180
- Biörkman, Lorentz (ca 1670–efter 1728), hov-
trump. 1693–1709 319
- Björn (ca 1120), Botvids bror 114
- Blasius, se Fischer
- Blidström, Gustaf (?–1744), hautboist 388ff
- Bodenschatz, E(be)rhard (1576–1636), tysk
tons. 282, 284
- Boëthius (470–525), senromersk filosof 140
- Boije, Ivar (1706), hautboist (Landskrona)
388
- Bolz(ius), Thomas (ca 1590–1637), tysk-sv.
hovmus. (sångare) 1620–, tons. 312
- Bonagiunta, Giulio (?–efter 1582), it. tons.
293
- Bonau, Jochum (Joachim), hovmus. (diskant-
ist) 1663–70 338
- Bonde, se Karl Knutsson
- Bonde, se Tord
- Bonsach, Bertil, hovmus. 1588–91 213
- Bosch, Hieronymus (ca 1460–1516), nederl.
konstnär 159
- Bothniensis, Nicolaus, se Nicolaus Olai
- Botvid (?–ca 1120), Södermanlands apostel,
dag 28 juli 89, 91f, 113ff, 117, 120
- Boy(e), Jurgen Ulrich (ca 1650–1736), hov-
trump. 319
- Brahe, Per d.ä. (1520–90), riksdrots 192, 206,
354
- Brahe, Per d.y. (1602–80), riksdrots 276,
354ff, 382
- Brask, Petrus (ca 1650–90?), psalmförf. 266
- Briegel, Wolfgang Carl (1626–1712), tysk tons.
288f, 291ff, 305, 339f
- Brigg(i)s, Philip, eng.-sv. trump., i Sv.
1591–93? 219
- Brunati, Antonio, it.-sv. scenmästare, i Sv.
1647–63? 325
- Bruse, Anders (ca 1600–67), org. 1622–41
(Linköping), orgelbyggare (även i Åbo,
Reval) 71, 377
- Brynolf Algotsson (ca 1240–1317), biskop i
Skara, lokalhelgon, dagar 6 febr. och 16
aug. 89, 91f, 106, 111
- Bröms, Ericus Eriki (?–1665), rector cantus
1633 (Linköping) 278, 293, 304
- Budde, Jöns (1437?–ca 1500), munk (Nåden-
dal), förf. 168
- Bull, John (1562–1628), eng. tons. 335
- Burchard(t) (Burckardt), Wolfgang (?–1599),
tysk-sv. kantor 1579 (Tyska k., Sthlm) 213,
227, 229
- Bureus, Johan(nes) Thomae (1568–1652), riks-
antikvarie 185, 238f
- Burman, Eric (1692–1729), matematiker,
dir.mus. (Uppsala) 304
- Busch, Hindrick (ca 1655–1714), hovtrump.,
och dotter Regina (g.m. J.W. Pettersson)
319
- Busbetzky, Ludwig (?–1699), org. 1687
(Narva) 380
- Buxtehude, Dieterich (1637–1707), dansk-tysk
org., tons. 341, 343, 362, 380
- Byrd, William (1543?–1623), eng. tons. 335
- C**ahman, Hans Henrik (ca 1640–99), tysk-
sv. orgelbyggare 361
- Cahman, Johan Niklas (ca 1670–1737), orgel-

- byggare 361
 Calvin, Johann (1509–64), schw. reformator 347
 Capricornus, Samuel (1628–65), tysk tons. 288
 Carissimi, Giacomo (1605–74), it. tons. 330ff, 339, 343
 Carlsson, Niels, trumpetlärning 1622–29 318
 Casparus, se Kaspar
 Cassiodorus (ca 490–ca 580), it. statsman, förf. 34
 Castiglione, Baldassare (1478–1529), it. statsman, förf. 192
 Catharina Eriksdotter (g. Folker) (1667) 260
 Cato, Diomedes (ca 1560–efter 1619), it.-polsk lutenist, tons., i Sv. 1593–94 217
 Ceconi, Alessandro (Andrea, ?–1658), it.-fr. sångare, i Sv. 1652–54 327
 Cecilia (1540–1627), Gustav I:s dotter, g. m. markgreven Kristofer av Baden-Rodemachern 213
 Cecilia (1460), säckpiparhustru 159
 Cesti, Marc'Antonio (1623–69), it. tons. 331
 Chinelli, Giovanni Battista (1610–77), it. tons. 287
 Christian (Christoffer) av Mecklenburg, se Elisabeth Vasa
 Christopher, stadsmus. (Jönköping 1630–40-t.) 364
 Claes i Ödeshög (ca 1670), instr.mak.? 356
 Clara (1194–1253), it. ordensgrundare (claris-sorna), helgondag 12 aug. 89, 108
 Claus från Krakow (ca 1540), polsk-sv. hovmus. 202
 Clemens non Papa, Jacobus (ca 1510–56?), nederl. tons. 228
 Colliander, Erlandus Magni (1616–96), rector cantus 1647–76 (Växjö), präst 286
 Columbus, Jonas (1586–1663), rector cantus 1617–25 (Västerås), poes. prof. (Uppsala), präst (Husby) 274, 279, 285, 292, 305
 Columbus, Samuel (1642–79), förf. 262, 266, 337
 Conrad (ca 1440), lutenist 183
 Constantin, Louis (ca 1585–1657), fr. tons. 327
 Crecquillon, Thomas (?–1557), flaml. tons. 228, pl. xiv
 Croll, se De Croll
 Crüger, Johann (1598–1662), tysk tons. 255
- D**ahl, Michael (1656–1743), sv.-eng. konstnär 349
 Dahlberg, Erik (1625–1703), krigsingenjör, arkitekt 214f, 308
 Dannefelt, Elias, tysk sångare, i Sv. 1620–23 312
 Dannenberg, Jacob, spelman 1639–54 (Viborg) 377
 David, gammaltest. kung 156f, 163, 204f, 348
 David av Munk(a)torp (?–1082), eng. missionär, Västmanlands apostel, dag 25 juni 89, 91f, 104, 114, 118, 120
 Davidsson, Åke (f. 1913), bibl. 281, 293
 Decker, Martin d.ä., org. 1663–89 (Stork., Sthlm) 290
 De Croll, Reinhold (1673–1710), org., klockspelare (Tyska k., Sthlm) 390
 De la Barre, Joseph (1633–78) och Anne Chabanceau (1628–88), fr. sångare, i Sv. 1650?–54 327, 350
 De la Gardie, Ebba Maria (1657–97), hovdam, förf. 351
 De la Gardie, Jacob (1583–1652), fältherre, riksmarsk 356
 De la Gardie, Johanna Eleonora (g. Stenbock, 1661–1708), hovdam, förf. 351
 De la Gardie, Magnus Gabriel (1622–86), rikskansler 266, 305, 324f, 332f, 335, 338, 356f, 393
 De la Gardie, Pontus (1520–85), fr.-sv. fältherre, dipl. 223
 Della Porta, Francesco (ca 1600–66), it. tons. 323
 Descartes, René (1596–1650), fr. filosof 260
 Desprès, Josquin, se Josquin
 Didrik av Bern, se Teoderik
 Di(d)rik (Hansson) trumpetare (1563), hovmus. 222
 Dijkman, Ludert d.ä. (ca 1650–ca 1710), org. (Västerås, Gävle 1675), dir.mus. (Karlstad 1680, Stockholm 1689) 290, 294, 306
 Diomedes, se Cato
 Dolep, Christian (?–1710), hovpuksl. 319
 Dominicus (1170–1221), sp. präst, ordensgrun-

- dare, helgondag 4 aug. 89, 91, 98, 101-104, 115, 117f
- Donato, Baldassare (ca 1530-1603), it. tons. 315
- Dowland, John (1562-1626), eng. tons., i Danmark 1598-1606 354
- Dressler, Gallus (1533-75?), tysk tons. 293
- Drossander, Johannes Laurentii (ca 1650-1701), präst (Oppunda Västra) 289
- Drusina, Benedict de (ca 1520-efter 1573), tysk tons., notutg. 204f
- Dulichius, Philip (1562-1631), tysk tons. 287
- Dumanoir, Guillaume (1615-97), fr. tons. 327
- Duplessi, Rhenatus, fr.-sv. lutenist, hovmus. 1572-73 216
- Duvall, Johan, dansmästare 1663-79 (Uppsala) 305
- Düben, Andreas (ca 1597-1662), tysk-sv. hov-org., hovkap.m. 1640 192, 225, 227, 284, 290, 312, 321, 323, 325, 327, 333, 335, 337, 339, 341, 347, 350; och hustru Anna Maria Kosselin (ca 1605-90) 333, 350
- Düben, Anders (von) (1673-1738), hovkap.m., kammarherre, adlad 1707 290, 341, 346, 350f, 390, 396
- Düben, Emerentia (von) (1669-1743), hovdam, adlad 1707 351
- Düben, Gustav d.ä. (1629?-90), hovkap.m., tons. 225, 227, 260, 262, 265, 323, 327, 333ff, 337-341, 346, 351, 357, 377, 380, 391, pl. XVI
- Düben, Gustav d.y. (von) (1660-1726), hovman, adlad 1698 351
- Düben, Nicolaus (1657-77), diskantist 313
- Düben, Peter (1633-94), hovmus. 1648-60, militär 327
- E**bel, David (?-1642?), org. 1610-24 (Tyska k., Sthlm), sedan Rostock 227
- Edebomästaren (ca 1515), kyrkmålare 159
- Eghil, kyrkmålare, verksam ca 1485-1515 154, 156, pl. IX
- Ehrenstrahl, David Klöcker (1628-98), konstnär 319f
- Ekeblad, Johan (1629-96), hovjunkare 330, 333
- Elfving, Samuel (1642-1700), rector cantus 1672-76 (Västerås), präst 288
- Elimæus, Olof (Olaus) Erici (ca 1580-1629), biskop i Viborg 1618 276, 377
- Elin (Helena, 1100-t.), Skövdes lokalhelgon, dag 30(31) juli 48, 89, 91f, 106, III, 116, 119f
- Elisabet I (1533-1603), eng. drottning 209, 211
- Elisabeth Vasa (1549-97), Gustav I:s dotter, g.m. Christian av Mecklenburg (1537-92) 213f
- Emmerich, ungerskt helgon 101
- Emporagrius, Erik (1606-74), biskop i Strängnäs 247f, 266
- Emsheimer, Ernst (1904-89), tysk-sv. musik-etnolog 29
- Eneman, Mikael (1676-1714), orientalist (Uppsala) 267
- Engelbrekt Engelbrectsson (?-1436), slottsherre (Örebro), frihetshjälte 50f, 89, 94
- Erici (Olaus Erici Hussbyensis, ca 1600), koralupptecknare 235
- Ericus Olai (?-1486), teolog (Uppsala), historiker 92, 115
- Erik den helige (Erik IX Jedvardsson, ?-1160), konung, Sveriges skyddshelgon, dag 18 maj 41, 48, 50, 60, 72, 74, 89, 91-95, 97-104, 113f, 116f, 120, 184
- Erik Magnusson (Erik XII, 1339-59), sv. konung 146
- Erik XIV (1533-77), konung 1560-68 18, 191f, 195, 199f, 202-205, 208-215, 217, 222, 228
- Erik (ca 1500), stadsmus. 183
- Erik Ejegod (ca 1056-1103), dansk konung 145
- Eriksson, Anders, se Anders
- Eskil (1000-talet), eng. biskop, martyr i Södermanland, dag 12 juni 48, 88f, 91f, 94f, 106, III, 113, 116ff
- Eskil Unnason (ca 1470), rådman (Arboga) 178
- Ethelred II (ca 968-1016), anglosaxisk konung 47
- Everhardt, Johan d.ä. (1718-98), dir.mus. (Skara), orgelbyggare 269

- F**aber, Heinrich (före 1500–1552), tysk musikteoretiker 274
- Fabri, Caspar (de), it.-sv. hovmus. 1565–93 213, 216
- Fastidiosus, Jeronimus (ca 1580), it.-sv. hovmus. 216
- Fattabwr (Fatebur), He(i)nr(ic)i(us) Martini (ca 1590–1647), rektor 1616 (Viborg), präst 1632 (Ny(en)skans, Ingermanl.) 276
- Ferber, Augustinus, tysk boktr., aktiv 1575–1619 275
- Fichtelsohn, Johan (?–1722), kantor 1692 (Tyska k., Sthlm) 227
- Filip, se Philip
- Finetti, Giacomo (?–1631?), it. tons 287
- Finno (Suomalainen), Jacobus Petri (ca 1545–88), rektor (Åbo) 275
- Fischer, Blasius (?–1588?), hovtrump. 1543–203, 208f, 213f, 216, 222
- Fischer, Johann (1646–1717?), tysk tons. (Ansbach, Mitau, Riga 1694–1700) 375
- Fischer, Simon (1560–70-t.), tysk hovsekr. 211
- Folke Ängel (?–1277), ärkebiskop 1274 94
- Folker, Achatius (1667) 260
- Franciscus (av Assisi, 1181–1226), ordensgrundare, helgondag 4 okt. 89, 91, 108f
- Franck, Johannes Matthiæ (1590–1661), prof. i medicin (Uppsala) 291
- Fransén, Natanael (1882–1949), liturgihist. 241
- Franzén, Frans Mikael (1772–1847), förf., biskop i Härnösand 257
- Frescobaldi, Girolamo (1583–1643), it. tons. 335
- Freylinghausen, Johann Anastasius (1670–1739), tysk teolog, sångutgivare 272
- Friderici, Daniel (1584–1638), tysk kantor, tons. (Rostock) 276, 286, 289
- Frischlin, Philip Nicodemus (1547–90), tysk förf. 296
- Förster, Caspar d.y. (1616–73), tysk-dansk kap.m., tons. 339
- Gadd(ius), Lucas (1615–80), rektor 1649 (Nyköping) 298
- Gallus, se Handl
- Gardeadello, Franciscus och Jeronimus, it.-sv. hovmus. 1560–66 209
- Gast, Hans (»Johannes Componista»), org., hovmus. 1547–68 207
- Geist, Christian (ca 1640–1711), tysk-sv.-dansk hovmus., tons., i Sv. 1670–79 260, 343
- Gennrich, Friedrich (1883–1967), tysk musikhist. 108
- Georg, helgon, se Göran
- Georg Vilhelm av Brandenburg (1595–1640), kurfurste 312
- Georg (Jeorgius, Örjan, 1513), mus. 183
- Gerdt van Wouven (1550–60-t.), nederl.-sv. kantor, hovmus. 207, 209, 217, 228
- Gertrud (ca 625–659), abbedissa i Nivelles, helgon 184
- Gevaert, François Auguste (1828–1908), belg. musikhist., tons. 76, 104
- Giovannelli, Ruggiero (ca 1560–1625), it. tons. 315
- Glerich, Lorens, harpist, hovmus. 1576–1621 213
- Goliath, gammaltest. person 156f, 163
- Gombert, Nicolas (ca 1490–ca 1560), flaml. tons. 228f
- Goudimel, Claude (ca 1520–72), fr. tons. 347f
- Granschoug, C. (1697), förf. (Karlskrona) 375
- Gregorius den store (Gregorius I, ca 540–604), påve, helgondag 12 mars 34, 65, 196
- Grimr (ca 1000), sv. runristare 144
- Gripenhielm, Edmund (1622–75), riksråd, förf. 266
- Grusnick, Bruno (f. 1900), tysk musikhist. 343
- Guido av Arezzo (ca 990–1050?), it. munk, musikteoretiker 62f, 274
- Guilleroy, Pierre (?–1666), fr.-sv. hovmus., dansmästare 338
- Gunnar, Gjukes son (i Eddan) 53
- Gunnarsdotter, Ingierd (1601–86), hustru till Sven i Höglunda, Västergötl. 393f
- Gustav (1683–85), prins 294
- Gustav Eriksson Vasa (Gustav I, 1496?–1560), konung i Sv. 1523 17, 146, 148, 158, 189, 192, 195, 199–209, 221, 231ff
- G**abrieli, Giovanni (ca 1555–1612), it. tons. 279, 305, 338

- Gustav II Adolf (1594–1632), konung i Sv. 1611
17, 192, 200, 284, 291f, 294, 301, 309, 311,
313, 315f, 321, 350, 391
- Gustav III (1746–92), konung i Sv. 1771 313
- Gutterwitz, Andreas (?–1610), tysk-dansk-sv.
boktryckare, i Sv. från 1582 15
- Gyllenhielm, Carl Carlsson (1574–1650), riks-
amiral, förf. 347
- Gyllenhielm, Julius (1560–81), ståthållare
(Åbo) 223
- Gyllenmärs, Bröms (ca 1600–79), militär
(Västergötl.) 176, 392f
- Gyllenstierna, Birgitta (1606–1653) 298
- Gürlo, Arthur, it.-sv. hovmus. 1560–61 209
- Göran (Georg, Örjan, 200.-t.), legendarisk
kappadocisk prins, helgon dag 23 apr. 184f
- Göres, Casper (?–1630), tysk-sv. hovtrump.
1619– 316
- H**aapanen, Toivo (1889–1950), finl. musik-
hist., dirigent 94f, 102
- Hagberg, Ulf Erik (f. 1932), arkeolog 35
- Hahn, Canutus (1633–87), biskop i Lund 298
- Hahn, Michael (1660–80-t.), mus. (Narva)
380
- Hammar, Johan (1640–98), målare 317
- Hammerschmidt, Andreas (1612–75), tysk
tons. 286f, 289, 339
- Hancke, Johan (?–1649), tysk-sv. hovmus., i
Sv. från 1620 312
- Handl, Jacob (Jacobus Gallus, 1550–91),
slovensk-öst. tons. 281, 284, 291
- Hans componista, se Johannes
- Hans (»Store Hans», »Lille Hans», ca 1540)
polsk-sv. hovmus. 202, 209
- Hans, se även Gast
- Hans, se även Hermansson
- Hans Jönsson, se Jönsson
- Hanssen, Börje (1917–79), antropolog 384
- Hansson, Klemeth (ca 1550), lutenist 206
- Hartenbeck, Hans (1590?–1644), tysk-sv. org.
(Västerås 1613) 285
- Hartenbeck, Michael (1618–50), org. (Uppsala
1639, Norrköping 1642, Västerås 1645) 361
- Hartmann, Wolfgang (?–1663), tysk-sv.
kopparstickare, i Sv. från 1643 348
- Hasse, Peter (ca 1585–1640), tysk org.
(Lübeck) 355, 377
- Hassler, Hans Leo (1562–1612), tysk tons. 315
- Hattulamästaren (ca 1510), kyrkmålare 163
- Havill, Richard (?–1616?), eng.-sv. hovmus.
1591– 219
- Hedar, Josef (1894–1961), domkyrkokap.m.
(Lund) 362
- Hedvig Eleonora (1636–1715), Karl X Gustavs
drottning 226, 297, 319, 333, 350, 360
- Hedvig Sofia (1681–1708), Karl XII:s syster
296
- Helena, se Elin
- Héle, Georges de la (1547–86), flamländsk
tons. pl. xiv
- Helge (ca 1650), trump. hos Brahe 356
- Heller, Johann Kilian (1633?–74), tysk tons.
305
- Hemming Henriksson (?–ca 1620), präst
(Masku vid Åbo), finsk psalmförf. 276
- Henrik (?–1160), eng. och sv. biskop, Finlands
skyddshelgon, dag 19 jan. 89, 91f, 98, 114,
116, 119f
- Henrik Tidemanson (ca 1425–1500), biskop i
Linköping 136
- Henrik orgalekare (ca 1500?) 181
- Henrik puckslagare (1550-t.) 222
- Herbinus, Johannes, rektor 1666–72? (Tyska
skolan, Sthlm), präst (Vilna) 339
- Hercules, kantor, hovnarr 1562–68 219
- Hermansson, Hans (1563), hovmus. 222
- Heyde, Jören (?–efter 1588), tysk-dansk.-sv.
hovtrump. 1556–82 203, 208f, 213, 222, 229
- Hiller, Nicolaus Olai (ca 1630–88), hovmus.
(sångare), rector cantus 1659 (Storskolan,
Sthlm) 290, 338
- Hiärne, Urban (1641–1724), läkare, förf. 255,
272, 296
- Hoecke, Jan van der (1611–51), nederl. konst-
när 188
- Hoffman, Cornelius, tysk-sv. lutenist, hov-
mus. 1539–44 205f
- Hoffman, Hieronymus (Jeronimus, 1530-t.),
tysk-sv. lutenist 204
- Hoffman, Nils (1540-t.), tysk-sv. lutenist 206
- Holger Dansk, dansk sagohjälte 163, 176
- Holl, Cort van, org. (Reval, Narva, Viborg
1665–94) 377
- Hollinger, lokalhelgon (Skokloster) 89

- Horn, Gustaf (1592–1657), kammarherre, fältmarskalk 316, 324
- Horn, Johann Caspar (ca 1630–85?), öst.-tysk läkare, tons. 306
- Hornbostel, Erich Maria von (1877–1935), öst.-tysk musiketnolog 29
- Houve, Salomon de la (1640-t.) fr. målare pl. xi
- Hucke, Georg (?–1653), tysk-sv. sångare hos De la Gardie, kantor (Königsberg) 356
- Hughes, Andrew (f. 1937), kanad. musikhist. 76
- Hunnius, Detleff (1615–64), tysk-finl. org. 1637 (Viborg) 377
- Hæffner, Johann Christian Friedrich (1759–1833), tysk-sv. tons., dir.mus. (Uppsala) 257, 267
- I**bn Ahmad at-Tartuski, Ibrahim (900-t.) 34
- Ibn Fadlan (900-t.), arab. sändebud 34
- Ihre, Thomas (1659–1720), teolog 262
- Ingeborg Eriksdotter (?–1254), Birger Jarls hustru 94
- Ingemo, legendariskt kvinnligt lokalhelgon (Dala, Västergötland) 89
- Ingrid Elovsdotter (?–1282), klosterstifterska (Skänninge), lokalhelgon 89
- Ingvar den vittfarne (?–1041), hövding 144
- Isidor(us) av Sevilla (ca 560–636), sp. biskop, förf. 58
- Israel Erlandsson (ca 1250–1328), dominikanprior (Sigtuna), biskop i Västerås 1309 94
- J**akob Ulfson (?–1521), ärkebiskop 1470–1514 134ff
- Jacobaeus Matthias, se Tolia
- Jacobsson, Baltzar (ca 1570), hovmus. 213
- Jacobsson, Caspar, hovmus. 1566–77 216
- Jacobus Petri, se Finno
- Jan(n)equin, Clément (ca 1485–1558), fr. tons. 230
- Jeorgius, se Georg
- Jeronimus, se Hoffman
- Job, gammaltest. person 166
- Johan III (1537–92), konung i Sverige 1568 18, 192, 194, 199f, 202, 207ff, 213, 215ff, 221ff, 225, 227, 232, 240ff, 297
- Johan pipare (1515) 159
- Johannes de Grocheo (ca 1300), fr. musikteoretiker 138
- Johannes döparen, helgondag 24 juni 62, 89, 91, 171
- Johannes (Hans) »componista», »organista», hovmus. 1526–47 200, 207
- Johannes Magnus (1488–1544), ärkebiskop 1523, lämnade Sverige 1526 147
- Johannes Rosenrodh (1437), tysk-sv. kyrkmålare 124
- Jon (ca 1650), trump. hos Brahe 356
- Jon Slät (ca 1470), diktare av nidvisa 178
- Jonsson, Bengt Robert (f. 1930), folklorist, balladforskare 176
- Jordan, Christian, (ca 1600–72), tysk-sv. hovtrump., i Sv. 1619–46 316
- Jordanes (500-t.), gotisk-it. munk, förf. 34
- Josef, Jesu styvfar, helgondag 19 mars 92, 113
- Josquin Desprez (ca 1440–1521), nederl.-it. tons. 14, 229, 281
- Jost basunare (1483) 180
- Judas Iskariot, biblisk person 162
- Juliana (Marie Juliane av Baden-Durlach, 1622–75), prinsessa, i Sv. 1671–73 350
- Julianus av Speyer (?–1250), liturgisk förf. 108
- Jöns Bengtsson, se Oxenstierna
- Jöns Budde, se Budde
- Jöns bälgpipare (ca 1510), stadsmus. 140, 179
- Jöns pukare, hovmus. 1559–63 (Åbo) 222
- Jönsson, Johannes (Hans), hovmus. 1566–78, kantor vid Coll. Regium 1578–86 216
- Jösse Eriksson (?–1436), fogde i Västerås slottslän 1413–33 158
- K**amphausen, Hermann (ca 1590–1656), tysk-sv. vinhandlare 338
- Kankel, Johan(nes) (1614–87), tysk-sv. boktryckare (Visingsborg från 1666) 276
- Karl Knutsson Bonde (Karl VIII, 1409–70), konung i Sv. och Norge 50f, 133, 146; och dotter Birgitta 134, 151
- Karl IX (1550–1611), regent från 1592, konung 1600 192, 199, 202, 217, 219, 241ff, 253, 311
- Karl X Gustav (1622–60), konung 1654 193, 303, 323f, 333, 335

- Karl XI (1655–97), konung 1672 190, 193, 226, 249, 254, 266, 294, 337, 339, 343, 348, 353, 375
- Karl XII (1682–1718), konung 1697 17, 190, 193, 267, 294, 296, 319, 341, 343, 387
- Karl Filip (1601–22), hertig, Karl IX:s son 200
- Karlung, legendariskt lokalhelgon (Karlskyrka, Roslagen) 89
- Karrismästaren (ca 1340), kyrkmålare 167
- Kaspar (Casparus) (1580), lutenist 223
- Katarina Ulfsdotter (g.m. Egard von Kyren, 1331?–81), S:ta Birgittas dotter, lokalhelgon, dagar 22 mars och 2 aug. 89, 91f, 124f, 134, 136, 146, 157
- Katarina (g.m. greve Edzard av Ostfriesland, 1539–1610), Gustav I:s dotter 213
- Katarina av Alexandria (300-t.), legendariskt helgon, dag 25 nov. 89, 118, 159f
- Katarina av Sachsen-Lauenburg (1513–35), Gustav I:s drottning 200
- Katarina, drottning, se Stenbock
- Katarina Jagellonica (1526–83), polsk prinsessa, Johan III:s drottning 200, 215, 222, 241
- Katarina, se även Catharina
- Keiser, Reinhard (1674–1739), tysk tons. 374, 390
- Kellner, Bertil (Bartolomeus), hovmus. 1578–90 213, 216, 219
- Kellner, Christian (ca 1650–1726), org. (Åbo 1680, Tyska k., Sthlm 1697) 227, 377f
- Kempe, Abraham (ca 1600–50?), ämbetsman 347f
- Kerckhoff, Hans, hovtrump. 1544–94 222
- Kessell, Frantz, tysk-sv. hovmus. 1620–23 312
- Kilberg, Olof, stadsmus. 1719–37 (Kristianstad) 387
- Kircher, Athanasius (1601–80), tysk-it. naturforskare, förf. 357
- Kirchoff, Andreas (ca 1590–1648), tysk-sv. hovmus. 1638– 325
- Klabon, Kristof(fer) (ca 1550–1616?), polsk hovkap.m., i Sv. 1593–94 och 1597–98 217
- Kling(h), Gabriel Magni (1651–1728), präst (Vikingstad), förf. 347
- Klingenberg, Friedrich Gottlieb (ca 1670–1720), tysk org. (Stettin) 362
- Klug, Joseph, tysk musikutg., aktiv 1525–52 (Wittenberg) 234
- Knagg, Jonas (?–1717), hovtrump. 1698– 319
- Knud (»den store», 995–1035), konung i Danmark, England, Norge 68
- Knudsen, Thorkild (f. 1925), dansk tons., balladforskare 176
- Knut (ca 1570), hovmus. 219
- Knüpfer, Sebastian (1633–76), tysk tons. 293
- Kock, Adam (Adamus Koch), sångare, teaterledare, i Sv. 1662–66 338
- Kock, Christian, stadsmus. ca 1670–1710 (Malmö) 376
- Konrad, se Conrad
- Kort, se Kurt
- Kosselin, Anna Maria, se A. Düben
- Kraft, Isak (ca 1660–1711), lektor (Gävle), präst 375
- Kraus, Valentin, org. 1683–1712 (Jönköping) 364f
- Krause, Christian, hovmus. 1618?–34 311, 316
- Krieger, Johann (1651–1735), tysk tons. 290
- Krieger, Johann Philipp (1649–1725), tysk tons. 290, 374
- Kristian III (1503–59), konung i Danmark och Norge 229
- Kristian (Kristofer) av Mecklenburg, se Elisabeth Vasa
- Kristina (1626–89), drottning i Sv. 1644–54 192f, 195, 271, 291, 297, 303, 308f, 324f, 327, 331, 333, 335, 337f, 350f, 353, pl. XII–XIII
- Kristina av Holstein-Gottorp (1573–1625), Karl IX:s gemål 200, 219, 356
- Kristoffer, se Christopher
- Kristoffer, se Klabon
- Krutmeijer, Urban (ca 1630), donator (Tyska k., Sthlm) 338
- Kurt (Kort) pipare (1400-t.) 180
- Kühnel, August (1645–1700?), tysk gambist, tons. 338
- Kühnell, Bogislaus (1643?–80), tysk-sv. hovmus. 1663– 338
- Königsmarck, Amalia Wilhelmina von (g. Lewenhaupt, 1663–1740) 348
- Königsmarck, Maria Aurora von (1662–1728), sv.-tysk politiker, konstbefrämjare, prostina vid Quedlinburgs jungfrustift 333, 351f

- Lagerberg, Anders (1813–95), bibl. (Uppsala) 343
- Landi, Stefano (1586?–1639), it. tons. 306
- Lange, Adam, stadsmus. 1668–70 (Helsingborg) 280
- Lars (Lasse) bälgpipare (ca 1510), stadsmus. 179
- Lars organista (1538), hovmus. 207
- Lars Salomonsson (Laurentius Salomonis, ?–1512), org. (Sthlm) 181f
- Lars snickare (ca 1514) 164, 167, pl. VII
- Larsson, Bertil (1540–50-t.), lutenist, hovmus. 206, 209, 222
- Larsson, Mats (1702), org. (Tortuna, Västmn.) 386
- Lasso, Orlando di (Orlande de Lassus, 1532–94), nederl.-tysk tons. 14, 216, 219, 230, 281, 284, 293
- Laurelius, Olof (1585–1670), biskop i Västerås 248f, 252
- Laurentius (?–258), diakon i Rom, helgondag 10 aug. (Larsmäss) 89, 91
- Laurentius Paulinus Gothus (1565–1646), biskop i Strängnäs 1609, ärkebiskop 1637 195, 252f
- Laurentius Petri (1499–1573), ärkebiskop 1531 102, 172, 185, 194, 232f, 235f, 241ff, 246f, 253, 266, 268
- Laurentius Petri Gothus (1529?–79), ärkebiskop 1574 240, 268
- Laurentius Salomonis, se Lars
- Laurin(us), Laurentius Laurentii (1577–1656), rektor (Söderköping), präst 256, 274
- Lechner, Leonhard (1553?–1606), öst.-tysk tons. 230, 293
- Le Clerc, Sebastian (1637–1714), fr. kopparstickare 332
- Leijonhufvud, Margareta, se Margareta
- Leimontinus, Israel Olai (1621–97), rector cantus 1653–77 (Kalmar), präst 274f, 286, 294
- Lemke, Johann Philip (1631–1711), konstnär 195, 203, 310
- Leopold, Josef Friedrich (1668–1726), tysk kopparstickare 305
- Lichtwer, Johannes, stadsmus. (Riga 1575–81, Stettin, Flensburg) 379
- Liedgren, Emil (1879–1963), hymnolog 172, 185
- Lindberg, Gustaf (1883–1938), teolog, kyrkomus. 117, 119
- Linde, Anna von der, se G. Waldow
- Linde, Lorenz von der (1610–70), riksråd 324
- Lindemann, Gottfried (?–1741), tysk-sv. org. (Karlshamn) 362, 374f
- Lindschöld, Erik (1634–90), riksråd, förf. 266, 337
- Lindsten, Olof (ca 1690–1745), hautboist, förf. 389
- Ling, Jan (f. 1934), musikhist. 148
- Linnert, Westen (1668–1745), hautboist 1691–, hovmus. 1704–; och söner Lars och Olaus, båda hautboister 389
- Lobwasser, Ambrosius (1515–85), tysk jurist, förf. 347f
- Lotichius, Jacob (1639), kantor (Riga) 306
- Lovén, Nils (»Nicolovius», 1796–1848), präst, folklivsskildrare 36
- Lucatello, Franciscus, it.-sv. dansmästare, hovmus. 1560–61 209, 229
- Lucia (?–304), sicilianskt helgon, dag 13 dec. 196
- Lucidor (pseud. för Lars Johansson, 1638–74), förf. 266
- Ludvig XIV (1638–1715), fr. konung 390
- Ludwigsson, Rasmus, se Rasmus
- Lully, Jean-Baptiste (1632–87), it.-fr. tons. 14, 306, 346, 351, 390
- Luther, Martin (1483–1546), kyrkoreformator 205, 234, 238, 246, 347
- Lühe, Christoph Heinrich von der (?–1709), hovtrump. 1678– 319
- Lönnroth, Elias (1802–84), finl. förf., utg. av Kalevala 394
- M**agalotti, Lorenzo (1637–1712), it. dipl., förf. 295, 309
- Magdalena Sibylla av Baden-Durlach (1620–79), prinsessa, i Sv. 1671–73 350
- Magnus (1542–95), hertig, Gustav I:s son 199, 217
- Magnus (1642), komminister (Ingatorp) 248
- Magnus Eriksson (1316–74), konung i Sv. 50f, 125, 146, 148, 166

Magnus Ladulås (1240–90), konung i Sv. 1276
50, 106
Mair, Ludwig (ca 1520), tysk-dansk trump.
208
Margareta Eriksson, se Birger Magnusson
Margareta Eriksson Leijonhufvud (1515–51),
Gustav I:s drottning 200
Margareta Valdemarsdotter (1353–1412),
unionsdrottning 146
Margred (1460), trumpetarhustru 159
Maria Eleonora av Brandenburg (1599–1655),
Gustav II Adolfs drottning 311, 316, 323,
350
Maria Magdalena, biblisk kvinna, helgondag
22 juli 98
Marot, Clément (ca 1497–1544), fr. förf. 351
Martin av Tours (?–ca 400), Galliens apostel,
helgondag 11 nov. 64, 196
Martins telning (ca 1620), diskantist (Väster-
ås), senare hovmus. 285
Mathon, Erich (1655), stadssekr. (Norrköping)
371
Matz (1550-t.), lutenist, fiddle, hovmus. 221f
Matz componista (1527) 200
Matzon, Simon, hovtrump. (Åbo 1556, Sthlm
ca 1560–88) 222
Maximilian (1459–1519), romersk-tysk kejsare
208
Meder, Johann Valentin (1649–1719), tysk-
baltisk kantor (Reval, Danzig, Riga 1700–),
tons. 380
Medici, Nicolaus (ca 1580), it.-sv. hovmus.
216
Meiland, Jacob (1542–77), tysk tons. 229,
279, 293
Melani, Domenico (1629–93) och Nicola (ca
1630–efter 1680), båda it. sångare, i Sv.
1652–53, sedan Dresden 329
Mengel, Johan (?–efter 1719), fälttrump.
1699–1712 319
Messenius, Johannes (1579–1636), hist., förf.
296
Mikael (Mickel) basunare (1461) 180
Mikael (1580), harpist 223
Milveden, Ingmar (f. 1920), musikhist., tons.
77, 104, 106, 127f
Mimikmästaren (ca 1500), kyrkmålare 167
Moberg, Carl-Allan (1896–1978), musikhist.

68, 80f, 86, 88, 106, 114, 120f, 134, 137, 169,
362
Molière, Jean Baptiste (Poquelin, 1622–73), fr.
dram. 351
Monteverdi, Claudio (1567–1643), it. tons.
151, 343
Mouton, Jean (1459?–1522), fr. tons. 229
Müller, Paul, tysk orgelbyggare, i Sv. ca 1607–
10 227
Månsson, Jöns, se Teitt
Mårtensson, Jöns, hovmus. (sångare) ca 1610–
36 311
Märta, se Margareta Eriksson
Märta, se Birger Magnusson

Nachtigall, Michael (?–1664), tysk-finl.
org. 1647 (Åbo) 377
Nasco, Giovanni (verksam 1540–50-t.), it.
tons. 228
Neuman, Bengt (?–1715), fälttrump. 1687–
319
Nicolai, Philipp (1556–1608), tysk präst, koral-
förf. 264, 296
Nicolaus av Myra (Lycien) (?–ca 350), biskop,
helgondag 6 dec. 89, 132, 181
Nicolaus (?–ca 1220), präst, lokalhelgon
(Skara) 89
Nicolaus Olai Bothniensis (?–1600), ärke-
biskop 1599 242
Nicolaus Ragvaldi (Nils Ragvaldsson, ?–1514),
konfessor (Vadstena) 80, 125, 134f, 146
Niedt, Nicolaus (?–1700), tysk tons. 290
Nils Allesson (?–1305), ärkebiskop 1292 86
Nils Hermansson (Nicolaus Hermanni, 1326–
91), biskop i Linköping 1375, lokalhelgon
61f, 64, 89, 92, 102ff, 106, 113, 115f
Nils Sture, se Sture
Nittau, Gottfrid (Gottlieb, 1686–?), org.
(Göteborg) 319
Nittau, Johan Christian (1670–1702?), hov-
puksl. 319
Nittau, Johan Nicolaus (ca 1650–1711), tysk-
sv. hovtrump., och hustru Maria Waldow
(ca 1640–1702) 319
Norlind, Tobias (1879–1947), folklorist,
musikhist. 29, 144f, 176, 194, 200, 207,
209, 225, 227, 271, 298, 339, 343, 382

Norman, Georg (?-1553), tysk-sv. statsman
232, 239

Ogier, Charles (1595-1654), fr. diplomat
309, 341, 350
Olaff Biörson (1476), gårdsägare 71
Olaus Magnus (Olof Månsson, 1490-1557),
präst, förf., i Rom från 1523 13, 41, 43, 57,
138, 147, 164, 169ff, 181, 206f, 273
Ola(v)us Petri (1493-1552), kyrkoreformator
194, 231-235, 238, 242, 253, 266
Olav (Olof) den helige (Haraldsson, ca 995-
1030), norsk kung, Norges skyddshelgon,
helgondag 29 juli (Olsmässa) 41, 89f, 116f,
144, 163f, 184
Ollon, Gustaf (1646-1703), psalmförf. 266
Olof (Olaff, ca 1500), stadsmus. 183
Olof (Olov), se Olav den helige
Olof Skötkonung (ca 970-1022), konung i Sv.
47, 113
Olofsson, Hans (?-före 1644), borgm. i Lin-
köping, förf. 299
Oloffsson, Jacob (?-1681), org. 1633 (Klara,
Sthlm), hovmus. 1636- 337
Olofsson, Niels, trumpetlärling 1622-29 318
Ornitoparchus, Andreas (ca 1490-?), tysk
musikteoretiker 61
Orostander, Andreas (1662-1726), rector can-
tus 1693 (Västerås) 275
Orre, Jakob, stadsmus. 1744-60 (Kristianstad)
386
Otto (ca 1460), guldsmed 180
Oxenstierna, Axel (1583-1654), rikskansler 303
Oxenstierna, Jöns Bengtsson (1417-67), ärke-
biskop 1448 158

Paduanis, Franciscus, it.-sv. hovmus. 1560-
65 209
Palestrina, Giovanni Pierluigi da (1525-94), it.
tons. 281
Palmcron, Andreas Nicolai (senare Sparrman,
1609-58), hovläkare, förf. 347
Pasqualini, Marc Antonio (1614-91), it.
sångare, tons. 330
Paudringer (Baudringen), Elias (ca 1630-79),
tysk stadsmus. (Norrköping 1652-55,

senare Lübeck) 370f
Paulinus, Laurentius, se Laurentius
Peder Jönsson (ca 1450), kyrkmålare 154
Pedersøn, Mogens (ca 1580-1623), dansk tons.
286
Peranda, Marco Giuseppe (ca 1625-75), it.-
tysk tons. 339, 343
Persson, Håkon, sv.-finl. org. 1627-37 (Åbo)
377
Persson, Nils, puklärning 1622-29 318
Petersen, David (1680?), stadsmus. ca 1670-
74 (Lund), senare Amsterdam 307
Petri (Ruuta, Rvtha), Theodoricus (Didrik)
(ca 1560-1617?), finl. ämbetsman, utg. av
Piae cant., och bröder Johannes (?-?) och
Bartholdus (Bertil) (?-1631), borgare
(Viborg) 275f
Petrucci, Ottaviano (1466-1539), it. not-
tryckare 15
Petrus, en av Jesu lärjungar, helgondag 29
juni 136, 158
Petrus Hongerson (ca 1440), orgelbyggare 71
Petrus Olavi (1307?-90), S:ta Birgittas bikt-
fader 104, 126, 129
Pettersson, Christian (?-1713), hovtrump.
1676- 319
Pettersson, Johan Wilhelm (1666-1750), hov-
trump. 1691- 319; och hustru Regina, se
Busch
Pezel(ius) (Petzoldt), Johann(es) Christoph
(1639-94), tysk stadsmus., tons. 288, 296,
305f, 373
Phalèse, Pierre d.ä. (ca 1510-73?), nederl.
musikförl. 230
Philip (ca 1570), harpist, hovmus. 219
Philips, Peter (ca 1560-1628), eng. tons. 335
Picart, Nicolas (?-1660?), fr.-eng.-sv. hov-
mus., i Sv. 1646-50 327
Picquet, fr. lutenist, i Sv. 1650-52 327
Piø, Lørn (f. 1927), dansk folklorist 176
Pollack, Jacob (?-1650), hovtrump. 1620- 316
Polla(c)k, Peter (?-1666?), mus. (Åbo 1637-
57?, Reval) 378, 380
Pontius Pilatus (?-efter 37 e.Kr.), romersk
prokurator 158
Porta, Francesco della, se Della Porta
Porthan, Henrik Gabriel (1739-1804), finl.
universitetsman 394

Praetorius (Schultz), Bartholomæus (ca 1590–1623), tysk-sv. tons., i Sv. från 1620 312
 Praetorius (Schultz), Hieronymus (1560–1629), tysk tons. (Hamburg) 279, 284f, 305, 323
 Praetorius (Schultz), Jacob d.y. (1586–1651), tysk tons. 291f
 Praetorius (Schultz), Michael (1571?–1621), tysk tons., musikteor. 282, 284, 306
 Presten, Jørgen (?–1553), nederl.-dansk tons. 229
 Prévost, Paul (ca 1630–69?), tysk-sv. hovmus. 1663– 338
 Priscus (400-t.), bysantinskt sändebud, förf. 34
 Profius (Profe), Ambrosius (1589–1661), tysk musikutg., tons. 287
 Procopios (?–562?), östromersk hist. 34
 Pythagoras (ca 580–ca 500 f.Kr.), grekisk filosof 62

Racine, Jean (1639–99), fr. dram. 351
 Raff, Richard (?–1622?), eng.-sv. trump., hovmus. 1591– 219
 Ragnhild (ca 1100), legendarisk drottning (g.m. Inge d.y.), lokalhelgon (Södertälje) 89
 Rasmus Ludwigsson (ca 1520–94), hist. 211
 Rasmussen, Christian (1670), stadsmus. (Helsingborg) 280
 Reftelius, Johan(nes) (1659–1747), lagman, prof. (Uppsala) 267
 Reggio, Pietro Francesco (1632–85), it.-eng. sångare, tons., i Sv. 1652–54 329
 Regnart, Jacob (ca 1540–99), nederl.-öst. tons. 230, 293
 Regnier, Johan (Sian, Zian, ?–1598?), fr.-sv. hovmus. 1547, kap.m. ca 1580 207, 213f, 216
 Rehnschöld, Carl Gustav (1651–1722), general-löjtnant 369
 Reusslandt, Leonhardt, böhmisk-sv. hovtrump. 1619–29 316
 Rhyacander, Torsten(ius) Johansson (?–1611), kantor, hovmus. 1589, kap.m. 1600 213, 216, 219, 227, 253, 347
 Ritter, Christian (ca 1650–efter 1725), tysk-sv.

org., tons., i Sv. 1681–83, 1688–99 260, 343
 Rogers, Benjamin (1614–98), eng. tons. 333
 Roman, Johan Helmich (1694–1758), viol., hovkap.m., tons. 335, 396
 Romfar, legendariskt lokalhelgon (Romfartuna, Västmanland) 89
 Roos, Michael. stadsmus. (Jönköping 1707) 371
 Rose, Joachim (?–1676), hovmus. 338
 Rosenmüller, Johann (ca 1620–84), tysk-it. tons. 295, 339
 Rosenrodh, se Johannes
 Rosidor, Claude de (ca 1660–1718), fr. teaterledare, i Sv. 1699–1706 350f
 Rossi, Luigi (1598–1653), it. tons. 330f
 Rossi, Michelangelo (1601–56), it. tons. 306
 Rudbeck, Olof d.ä. (1630–1702), polyhistor 254, 258, 260, 263, 267f, 295, 297, 302–305, 323, 391; och hustru Wendela Lohtman (1637–1711), söner Olof d.y. (1660–1740), botaniker, språkman, och Gustaf, döttrar Johanna Christina och Wendela (g. Nobelius) 303
 Rudbeckius, Johannes (1581–1646), biskop i Västerås 1619 195, 296, 303
 Rudbeckius, Nicolaus (1622–76), biskop i Västerås 1670 288
 Rudbeckius, Petrus (1578–1629), präst 253
 Rudolph, Thomas, org. (Viborg 1707) 377
 Ruuta (Rwtha), se Petri
 Räphan, Christopher (?–1640), tysk-sv. hovmus. 1620– 312

Sachs, Curt (1881–1959), tysk-amer. musikhist. 29
 Salanus, Magnus Jonae (1616–51), lektor 1642 (Skara) 288
 Salmenius, Johannes (?–1683), dir. cantus 1667–77 (Åbo), präst (Viborg, Kuopio) 307
 Saul, gammaltest. person 205
 Savinianus (200-t.), legendarisk fransk biskop i Sens, helgon 115
 Saxo Grammaticus (ca 1150–ca 1220), dansk hist. 37
 Scandello, Antonio (1517–80), it.-tysk tons. 230

- Scharle (Scherle), Friderich (1625–73), tysk-sv. hovmus. 1639– 337
- Schefferus, Johannes (1621–79), skytteansk prof. (Uppsala) 392
- Scheidemann, Heinrich (1596?–1663), tysk tons. 335
- Scheidt, Samuel (1587–1654), tysk tons. 284, 286f, 335
- Schein, Johann Hermann (1586–1630), tysk tons. 284, 335, pl. xv
- Schekerwitz, Johan(nes), org. 1590–93 (Tyska k., Sthlm) 227, 229
- Schmelzer, Johann Heinrich (ca 1620–80), öst. tons. 357
- Schmezer, Georg (1642–97), tysk tons., mus. hos De la Gardie; senare Augsburg 357
- Schmid, Toni (1897–1972), öst.-sv. liturgihist. 84
- Schmidt, bröderna Adam (?–1713) och Johan (?–1713), båda hovtrump. 319
- Schmidt, Jacob, hovkap.m. 1623–35 313
- Schnittelbach, Nathanael (1633–67), tysk viol., i Sv. 1653–54, sedan Lübeck 332
- Schop, Johann (ca 1595–1667), tysk-dansk tons. 286
- Schultz, Johan Caspar (?–1697), org. (Åbo 1662, Norrköping 1679, Tyska k., Sthlm 1687) 227, 377f
- Schultz-Praetorius, se Praetorius
- Schütz, Adam (ca 1620–78), tysk-sv. hovmus. 1639–, förf. 337, 339; och hustru Elisabeth Barteichs (?–1679), och son Johan Philip (1651–?) 339
- Schütz, Heinrich (1585–1672), tysk tons. 284, 315, 339, 380
- Senfl, Ludwig (1488?–1543), schweizisk-tysk tons. 281
- Settegast, Joachim Friedrich (Joakim Fredrik), tysk-finl. org. 1699–1709 (Åbo) 378
- Sian, se Regnier
- Sibelius, Jean (1865–1957), finl. tons. 377
- Sidonius Apollinaris (400-t.), gallisk biskop, förf. 34
- Siefert, Paul (1586–1666), tysk tons. 335, 356
- Sievers, Heinrich (?–1737), stadsmus. (Norrköping, Riga 1686–1724, Lübeck) 380
- Sigfrid (ca 1050), eng. missionsbiskop i Småland, lokalhelgon, dag 15 febr. 47f, 89, 91f, 104, 113f, 117ff
- Sigismund (1566–1632), konung i Sv. 1592–99 (Sigismund I) och Polen från 1587 (Sigismund III) 18, 192, 200, 209, 215, 217f, 241f
- Sig(h)munder (ca 1260), kyrkmålare (Dädesjö) 163
- Sigvatr Thordarson (997?–före 1047), isl.-norsk skald 46, 144
- Simon trumpetare, se Simon Matzon
- Sjögren, Josef (1901–65), kyrkomus., musikhist. 382
- Skytte, Johan (1577–1645), riksråd, univ. kansler 306
- Sofia (1547–1611), Gustav I:s dotter, g.m. hertig Magnus av Sachsen-Lauenburg 213
- Sohren, Peter (ca 1630–92), tysk koraltons. 255
- Soli, Giovanni Pietro, it. org., i Sv. 1675–77 365f
- Sorgh, Henrick Maertensz (?–1670), holl. konstnär 385
- Sowka (Suca), Jakob (?–1598), it.-polsk-sv. org. 217
- Sparre, Axel (1652–1728), militär, konstnär 358
- Sparrman, Eric(h) (adlad Sparrschöld, 1655–98), sekr. hos M.G. De la Gardie, häradshövd. Bohus län 393
- Speer, Daniel (1636–1707), tysk stadsmus., tons., förf. 289
- Spiegel, Haquin (1645–1714), förf., biskop i Linköping 1691, ärkebiskop 1711 255, 266, 272, 347
- Springer, Michael (?–1705?), hovtrump. 1688–319
- Staffan, se Stefanus
- Staffander, Laurentius (1654–87), dir.mus. 1678 (Västerås) 288
- Stahl, Matthias (?–1665), tysk-sv. kantor 1634 (Tyska k., Sthlm) 227
- Stark, Magnus Persson (?–1679), trump. hos Brahe 383
- Stefan(us), biskop i Rom (?–257), helgondag 2 aug. 90
- Stefan(us), (Staffan, Stenfinn, 1000-t.), Häl-singlands legendariske apostel, dag 26 dec. 163
- Stefanini, Giovanni Battista (1574–1630), it.

tons. 284
 Steingaden, Constantin (1618?-75), tysk-schweizisk tons. 346
 Sten Sture, se Sture
 Stenbock, Katarina Gustavsdotter (1535-1621), Gustav I:s drottning från 1552 199f
 Stiehl, Carl (1826-1911), tysk mkdir., tons., musikhist. (Lübeck) 343
 Stiernhielm, Georg (1598-1672), krigsråd, förf. 325
 Stockmann, Johann, kantor 1667-91 (Tyska k., Sthlm) 227, 293, 341
 Stuhr, Herman (ca 1670), mus. (Åbo) 378
 Sture, Nils Bosson (ca 1425-1494), riksråd 142
 Sture, Sten d.ä. (ca 1440-1503), riksföreståndare 50, 94, 134ff, 142, 146f, 151, 181
 Sture, Sten d.y. (1492-1520), riksföreståndare 183
 Sture, Svante Nilsson (?-1512), riksföreståndare 142, 183
 Sunaman (1000-t.), legendarisk missionär, släkt med Sigfrid 113
 Tutorius, Samuel Fridrich, tysk-dansk-sv. org. (Kristianstad 1676) 361
 Svante Sture, se Sture
 Swedberg, Jesper (1653-1735), psalmförf., biskop i Skara 1703 254f, 266f
 Sweelinck, Jan Pieterszoon (1562-1621), nederl. org., tons. 312, 335, 347
 Sven trumpetare (1465) 180
 Svingilius, Laurentius Laurentii (1591-1669), lärare och mus. (Västerås), präst 285
 Sylvius, Johan (?-1695), sv.-eng. målare 349
 Södling, Carl Erik (1819-84), tons. folkmusikforskare 28

Tacitus (ca 55-ca 120), romersk hist. 13,34
 Tauscher, Hans Heinrich (?-1680), tysk-sv. hovmus. 1650-, och hustru Märta (?-1665?) och sonen Johan (1653-66), diskantist 337f
 Tax, Jeremias, tysk mus., i Sv. 1620-21 312
 Tegnér, Alice (1864-1943), tons. 392
 Teitt, Jöns Månsson (ca 1600-59), finl.-sv. hovtrump. 1622-54 316
 Teoderik (Didrik av Bern, ca 455-526), östgotisk konung, sagohjälte 163

Terentius, Publius (ca 190-159 f.Kr.), romersk dram. 296
 Terserus, Adolphus Elai (1604-59), rektor (Västerås), präst (Mora) 294
 Terserus, Johannes Elai (1605-78), biskop (Åbo 1659-64, Linköping 1671) 347
 Tessin, Nikodemus d.ä. (1615-81), arkitekt 226
 Theile, Johann (1646-1724), tysk tons. 374
 Theodoricus Petri, se Petri
 Thomas Simonsson (?-1443), biskop i Strängnäs 1429 185
 Thomas av Canterbury (Becket, 1118-70), eng. ärkebiskop, helgondag 29 dec. 91
 Thomas, Johannes, it.-sv. hovmus. 1556-68 209
 Thomsen, Christian Jürgenson (1788-1865), dansk hist. 23
 Tierpsmästaren (ca 1450), kyrkmålare 168
 Tolia, Matthias Jacobaeus (1582-1656), finl. magister, präst (Viborg) 276
 Torbjörn (ca 1000), runristare 144
 Tord Bonde (ca 1420-56), riksråd 178
 Tord murare (1400-t.) 158, 161
 Torgils (Tyrgils) Knutsson (?-1306), marsk 148
 Torstanus, se Rhyacander
 Torstensson, Lennart (1603-51) fältherre pl. XI
 Toumannus, Martinus (1581), kantor (Mecklenburg) 275
 Treittiger, Paul d.ä. (?-1644), tysk-sv. hovpuksl. 1620- 316
 Tretzscher, Wentzell (?-1630), böhmisk-sv. hovtrump. 1619- 316
 Trobäck, Emil (1875-1937), hovkapellist, musikhist. 200, 209
 Ture Turesson Bielke (1425-89), marsk 180
 Tyrgil(lu)s (Torgil), legendariskt lokalhelgon (Kumla, Närke) 89

Uddr (ca 1000), runristare 144
 Ulrik (1684-85), prins 294
 Ulrika Eleonora (1656-1693), dansk prinsessa, Karl XI:s drottning 272, 294, 297, 337, 341, 351, 357, 376
 Ulrika Eleonora (1688-1741), drottning 1719,

g.m. Fredrik (I) av Hessen-Kassel 307
 Ulvhildis (Ulfhild, 1100-t.), legendarisk drottning, g. 3:e ggn m. Sverker d.ä., lokalhelgon (Över-Selö) 89
 Unaman (1000-t.), legendarisk missionär, släkt med Sigfrid 113
 Ungius, Petrus Johannis (ca 1610–55), skolman (Kalmar) 296
 Urban V (1309–70), påve 124
 Ursinus, Georg (?–1624), kungl. sekr. 313

Waelrant, Hubert (Hugo) (1517–95), flaml. tons., nottryckare 228

Valdemar Magnusson (ca 1285–1318), prins 146, 148
 Waldis, Burkhard (ca 1495–1557?), tysk förf., koraltons. 251, 256, 268, 347
 Waldow, Georg (?–1626), tysk-sv. hovtrump. 1619– 316; g.m. Anna von der Linde 350
 Vallari, Nicolas (?–efter 1673) fr.-sv. målare pl. XII–XIII
 Vallerius, Harald (1646–1716), universitetsman, dir.mus. 1675–90 (Uppsala) 250, 254f, 258, 260, 262ff, 267–270, 294, 303f, 306, 381
 Vallerius, Johan(nes) (1677–1718), matematiker 263, 304
 Wallin(ius), Carolus Petri (1631–75), rector cantus 1662 (Uppsala) 304
 Walter, Johann (1496–1570), tysk tons., sångboksutg. 235
 Wasbohm, Isaac (?–1722), sångledare (Åbo) 307
 Weber, Georg (ca 1610–efter 1655), tysk sångare, teoribist, tons., i Sv. ca 1639–44, 1654–55 271
 Vecchi, Orazio (1550–1605), it. tons. 315
 Wedige, Johan (ca 1610–efter 1684), tysk-sv. dans- och fäktmästare (Uppsala) 305
 Wein, Jacob (ca 1670), tysk-finl. mus. (Åbo), sedan Stlm 378
 Weissell, Melchior (?–1648), tysk-sv. hovmus. 1620– 312
 Weixler (Weixner), Daniel (ca 1660), tysk-sv. org. (Leipzig ca 1640, hos De la Gardie ca 1660) 356
 Venantius Fortunatus (?–610?), fr. biskop 34

Ventura, Angelus, it.-sv. hovmus. 1557, 1573–88 213, 223
 Veraldi, Giovanni Battista (?–1631), it.-dansk-sv. lutenist, hovmus. 1622–, och hustru Anna Elisabeth 313
 Verdelot, Philippe (ca 1480–före 1552), fr. tons. 229
 Verdier, Pierre (1627–1706), fr.-sv. dansmästare, tons., hovmus. 1646– 326f, 334, 338
 Wergentin, Joachim, kantor (Tyska k., Stlm 1623–29) 227
 Werner (1370), snickarmästare 70f
 Whitlocke, Bulstrode (1605–75), eng. diplomat 309, 330–333
 Viadana, Lodovico da (ca 1560–1627), it. tons. 284, 287
 Wicker, Hieronymus (?–1714), hovpuksl. 1684– 319
 Vidrik Verlandsson, nordisk sagohjälte hos Didrik av Bern 163
 Wieger, Hans Jacob (?–1717?), tysk-sv. hovtrump. 1682–, och son Hans Jacob (1691–efter 1728), fälttrump. 319
 Wilhelmson (Wilemmson, Williamson), Hans, hovmus. 1569–81 213, 216
 Wilhelmson, Niclas (ca 1570), hovmus. 213
 Willaert, Adrian (ca 1490–1562), nederl.-it. tons. 228, 281
 Villon, François (1431–efter 1463), fr. förf. 153
 Vinaman (1000-t.), legendarisk missionär, släkt med Sigfrid 113
 Wivallius, Lars (1605–69), förf., äventyrare 266
 Wohlfarth, Wolff, gambist hos De la Gardie 1650–54 356
 Wouven, se Gerdt
 Wrangel, Carl Gustav (1613–76), riksråd 319, 356f

Zangius, Nikolaus (ca 1570–ca 1618), tysk tons. 315

Zarlino, Gioseffo (1517–90), it. musikteoretiker 274
 Zellingner, Christian (1660–1718), org., dir.mus. 1690 (Uppsala) 250, 268, 294, 304, 306
 Zengel, Caspar (ca 1590–1630), tysk-sv. hov-

- mus. 1620, kantor 1629 (Tyska k., Sthlm)
227, 321
- Zenti, Girolamo (?-1668), it. klaverbyggare, i
Sv. 1652-54 329
- Zeutschner, Tobias (1621-75), tysk tons. 339
- Zian, se Johan Regnier
- Ziesich, Hartwich (ca 1660), gambist hos De
la Gardie 356
- Zoll, Michael (?-1714), stadsmus. ca 1685-
(Helsingborg) 280, 368f
- Zuber, Gregorius (ca 1610-74?), tysk-sv.
stadsmus. (Gottorf, Lübeck, Narva, Lund
1672-74, &c) 307, 370f, 380

Ängel, se Folke

Æsopos (500-t. f.Kr.), grekisk fabeldiktare 163

Öller, Georg Niclas (1604-efter 1656),
tysk-sv. hovtrump., basunmakare 280

Örjan, se Georg, Göran